

PRZYKAZANIE (1358) *sb n*

-kã- (1013), -ka- (20); -kã- : -ka- *OpecŻyw* (16:2), *MurzHist* (2:1), *MurzNT* (11:2), *KrowObr* (31:2), *BibRadz* (22:1), *Mącz* (8:1), *HistRzym* (29:1), *BiałKat* (35:1), *KuczbKat* (76:2), *RejZwierc* (14:1), *BudBib* (28:1), *BudNT* (7:1), *SkarŻyw* (11:1), *WujNT* (167:1); -ka- też *HistJóz*, *RejPs*. ◇ -anie (1029), -anie (14); -anie *KlerWes*; -anie : -anie *March²* (1:1), *KrowObr* (31:2), *Leop* (83:1), *BibRadz* (21:2), *BielKron* (40:1), *KuczbKat* (75:2), *BudBib* (17:1), *BudNT* (5:2), *WysKaz* (1:1). ◇ -añ. ◇ *W* końcowym *e* *wahania*.

sg N przykázanié (189); -é (15), -e (4), -(e) (170); -é : -e *MurzNT* (2:1), *BiałKat* (8:3). ◇ *G* przykázaniá (440) [niektóre użycia bez składni zgody w *sg* może *G pl*]; -á (318), -a (4), -(a) (118); -á : -a *OpecŻyw* (5:1), *MurzHist* (1:1), *BielKron* (16:1), *CzechEp* (6:1). ◇ *D* przykázaniu (115). ◇ *A* przykázanié (291); -é (20), -e (2), -(e) (269); -é : -e *OpecŻyw* (9:1), *MurzNT* (1:1). ◇ *I* przykázaniem (19), przykázanim (16); -ém *BibRadz*, *Mącz*, *RejPos*, *RejZwierc* (2), *RejPosRozpr*, *ArtKanc*, *LatHar*, *WujNT* (4), *PowodPr*; -im *OpecŻyw*, *BartBydg* (2), *BielŻywGlab*, *KromRozm III*, *KuczbKat* (6), *CzechRozm* (2); -ém : -im *WróbŻółt* (2:1), *BiałKat* (3:1), *CzechEp* (1:1); ~ -ém *BiałKat* (3), -(e)m (16). ◇ *L* przykázaniu (102). ◇ *pl N* przykázaniá (50); -á (46), -(a) (4). ◇ *G* przykázáń (18), przykázaniá (5) [cf też uwaga do *G sg*]; -aniá *BielKron*, *WerGośc*; -añ : -aniá *Leop* (1:3). ◇ *D* przykázaniám (3). ◇ *A* przykázaniá (95); -á (89), -a (3), -(a) (3); -a *ReszPrz*; -á : -a *MurzNT* (1:1), *Leop* (1:1). ◇ *L* przykázaniách (15); -ách (12), -ach (2), -(a)ch (1); -ach *LatHar*; -ách : -ach *PowodPr* (1:1).

Składnia przydawki dopełniającej równoznacznej z dopełnieniem sprawcy: przykazanie od kogo (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *To, co się przekazuje komuś do spełnienia lub nieczynienia; praeceptum HistAl, Vulg, Cn; iussum HistAl, Cn; mandatum HistAl [w tym czyje (74): ai poss (33), G sb i pron (29), pron poss (12)] (99) :*

a. *Rozkaz, zwykle do określonego odbiorcy i do natychmiastowego lub jednorazowego wykonania (92) :*

α. *O nakazach wydanych przez człowieka (47) : [słowa listu króla Krezusa do panów samskich:] Toć wam przykázuię wśzytkim/ Ták wyfokim iáko niłkim: Byście mi dáli pobory/ Kładli ie do mey komory. [...] Ten líft/ gdy obec fłyżalá/ Więtfza część iuż przyzwałalá: Krolewkiemu przykázaniu/ Y ku poborow dáwaniu. BierEz F; HistRzym 130v; [DokumPłock 1566 nr 665].*

przykazanie komu (2): [Cesarz turecki do sędziaka białogrodzkiego:] A thak yeřli bi od thich czaffow yakom thobie theras przikazal, abis tham zadne⁸⁰ nieprzepvłczal vczinialy [!] skode yaką wpansthvie przyacziela naschego, A prziflieli do nas Krol o fchkodzie swey powiadayacz yeřlibi siie stala pothim vam nałchim przikazaniv, thedi [...] będę othim wiedzial ktore karanie thobye zadacz będziem mieli *LibLeg* 10/58, 11/88v.

*Ze zdaniem przydawkowym [zawsze: aby] (4): KromRozm I N4v; Leop 1.Tim 1/18; Chcąc tedy Cangius Chan dowiedzieć fie ieřli go wśzyłcy we wśzytkim pořłufzni/ dał im ty przykázania: Napierwey áby wśzyłcy chwalili tego Bogá ktory řtworzył Niebo y Ziemię/ y onego podwyřłzył ná to Páńřtwo/ vczynili ták. Wtore przykázanie/ áby policzyli wśzytki meże godne ku walce/ vczynili też tho *BielKron* 438v.*

W charakterystycznych połączeniach: przykazanie cesarskie (cesarza) (4), faraonowe, hetmańskie, królewskie (krola) (6), ojca (2), pana (2); powiedzieć przykazanie; [na przykazanie nie dbać].

Fraza: »przykazanie było chowane« (1): Przykazujemy wam [Aleksander Macedonom i Persom] aby w każdym mieście byli rządciele y przełożeni iako czału Dariusza/ którym przykazuujemy/ aby rozumnie czynili sprawiedliwość [!] każdemu/ których przykazanie od wszystkich poddanych krom jakiej wymowki było chowane [precepta a subiectis omnibus ... observent] HistAl G4.

Zwroty: »być [komu] za przykazanie« = rozkazywać (1): [słowa Jahwe skierowane do Goga:] Przypraw się y przygotuj y wysłuchaj mnostwo twoje które się zgromadziło tobie: a bądź ym za przykazanie [esto eis in praeceptum]. Leop Ez 38/7.

»dać przykazanie(-a); dawać na przykazanie [aby]« = dare in mandatis HistAl (2:1): biskupowie już byli dali przykazanie/ gdzie by kto widział Jezusa/ ten by go miał wskazać aby go jeśli iż zabili. OpecŻyw 69v; Dawamy wam mocno na przykazanie/ aby wszelki z was nam zgotował skor/ zwierząt pobitych dobrze oprawnych tyjąc HistAl E7; BielKron 438v.

»przykazanie odmienić (a. zmienić) [= nie spełnić]« [szyk zmienny] (2): Słyszac Krola zalownego/ Hermip przystapil do niego: Rzekac/ nie raczysz smucien byc/ Nie damciem Ezopa zabic. Abowiemem sie nadzieawal/ Izby tego zalowac mial: Twem przykazanie odmienil/ Do tegom go czału zywil. BierEz F3v; przeto pilal [krol] do swych wrzownikow za rzeke/ aby nie przekazali Zydom do konca budowac kosciola y miasta [...]/ a ktoby zmienil to przykazanie/ wzyac z domu iego drzewo a przybic go na nim BielKron 116.

»precz odrzucic, wzgardzic [czyje] przykazanie« = abicere mandatum HistAl (1:1): Pifalifmy waw [!] abyfcie nam dziefiec mędrcom pollali/ a wifcie orecz [!] odrzucili nalze przykazanie/ nie vznawfzy Ałexandrowey mocy HistAl D7; Po trzech lat vciekli od niego [od Semei] fludzy do Achis krola Getfkiego/ za ktorymi biezal Semei/ aby ie vmowil zafie do siebie przez Cedron. Pollal poñ Salomon/ powiedzial mu iz przestapil a wzgardzil przykazanie iego [tj. polecenie zabraniajace Semei opuszczenia domu pod karą smierci] BielKron 76.

»przestapic przykazanie; przestapienie przykazania« (3;1): BielKron 76; Gdy ie [trzech mlodziencow z narodu zydzowskiego] przywiedziono przed krola [Nabuchodonozora] pytal ich/ czemu byfcie przestapili krolewkie przykazanie [tj. nakaz oddawania czci zlotemu slupowi]? RejZwierc 205; a gdy go [Mojesza] kryc dluzey niemogli: niehcac go swa raka zabiiac/ a boiac sie tez aby lami y zdomem swym od okrutnika [tj. faraona]/ dla przestapienia przykazania [tj. rozkazu topienia zydzowskich chlopcow] ie⁸⁰ niezgineli: z zaloscia wielka vpletli zrogoza czolnek/ y oblali go smola y kliem/ y wlozili wen zwielkim smutkiem swym piekne⁸⁰ synaczka/ y puscili po rzece. SkarŻyw 478; StryjKron 184.

»sluchac przykazania; przykazaniu, na przykazanie posluszny (a. posluszen)« = mandatis parens HistAl (1;1:1): HistJoz B2v; Potym [Aleksander] z onego miefca porufzywfy zaltepy przyciagnal ku Lacedemoniey/ ale Lacedemonowie przikazaniu iego nie chcieli byc polluzni HistAl D7v; Przeto kto flucha przykazania [wydanego przez krola]/ nie vzywie nic zlgo. BielKron 81.

»wedlug [czyjego] przykazania sie sprawowac« (1): y tego ma zacny y w tych rzeczach biegly sprawca wolka [!] pilno przestrzegac/ yzeby iego rycerstwo nigdy od woennich czwiczen

nie odstępować/ y owłzem yżeby sie wstawicznie w nich poprawowali/ á według hetmańskiego przykazania się sprawowali. *KwiatKsiąż* O3v.

»przykazaniu się sprzeciwiać« (1): Alexander/ náthychmiał porozumiał radę Euskula mędrca/ ktori mowił áby sie sprzeciwili Alexandrowi/ á radę Demoftena mowiącego/ áby sie przykazaniu Alexandrowemu [tj. *nakazowi wydanemu Ateńczykom, áżeby przysłali Aleksandrowi dziesięciu mędrców*] nie sprzeciwiali [*mandatis Alexandri minime obviarent*]/ á wżákże do nich list pisał tym kftałem. *HistAl* D6v.

»przykazanie wypełnić« = *mandatum adimplere a. implere HistAl* (2): Coż złego wczynił ten mąż/ gdyż wsiłował przykazanie [!] pána swego wypełnić *HistAl* E5, K7; [*DramStp* I 202].

»przykazanie zalecać« (1): [*apostół Paweł do Tymoteusza*:] Toć przykazanie zalecam tobie [*praeceptum commendo tibi*] synu Tymoteuście/ według przedsiłych w tobie prorocत्व/ ábyś boiował w nich dobre rycerstwo *Leop* 1.*Tim* 1/18.

Wyrażenia przyimkowe: »według (a. podług) przykazania« = *iuxta praeceptum HistAl* (4): *OpecŻyw* 4v; ktorem [*Izraelczykom*] Iozef dał wóz podług przykazania Fáraonowego *HistJóz* E; Inżego pothym dnia Alexander siedząc ná máieftacie złotim koronowani/ á według przykazania Dáriusa Cefarzá/ kazał Roxanie corce iego przed oblicznością swoię przyć *HistAl* G5v. Cf »według przykazania się sprawować«.

»z przykazania« = *na rozkaz* (9): Gdy go [*Jezusa*] od Heroda więtż mieli/ wsiłcy sie s niego z przykazania Herodowego/ iako z blázna námiéwali *OpecŻyw* 122, 47; Iezu ien z przykazania Piłathowego Oto człówek mowiącego) szkaradzie wkazany milczales. smi(łuj) sie nad nami. *TarDuch* C4v; *March*² D3; Z szozey myloszy Cefarz Tvreczkii y ynich wielkich panstw sprzikazana náżego pyśfemy do was slygii náłżego sandziakowy Byalogroczkieny y do ynich Wzrednykow *LibLeg* 10/55v; *HistAl* F2v; [*Kletus papież*] Podiał koronę męzczeniczą od Domicyaná/ á w Atykanie y Piotrá s. pogrzebion. Ten ielczce s przykazania Piotrá s. pirwey káplánow XXV oświecił w mieřiacu Wrzeřniu. *BielKron* 148; Oćiec tych synow wsiłżawłzy tho/ opuściłszy swe páńtwa krył sie po górach/ ále potym wydan y iet/ y zábit z przykazania Cefárskiego. *BielKron* 259; *HistRzym* 91; [*Wojski z przykazania królewskiego wojnę królu trojańskiemu odpowiada*. *DramStp* I 223].

»przeciw przykazaniu« (1): [*cesarz*] przestępcę onego przedsię wezwąć kazał/ ktorego przed sobą poštawionego z takowe⁸⁰ występu/ ktorzyż przeciw przykazaniu iego wczynił/ náczął kárác. *HistRzym* 2v.

»na przykazanie« (7): Obezrzy slugo boży lutořciwie/ iakotz z dobrą wolą na przykazanie mifterného kata/ [*řw. Jan Chrzciel*] gotuie a wyciągá slyię swą *OpecŻyw* 48v; nátychmiał ná krolewřkye przykazanie wywyodłly Iozefa scyemnice ořrzygli y oblokłly wdruge odzyenye ofyerowali iemu *HistJóz* Bv; A mátká Márhołtowá imieniem Flořconya ná przykazanie krolewřkie náłálá garniec czyřtego mleka *March*² Dv; A tak natychmiał na przykazanie Alexandrowo [*Ditomatus*] koronę wziął na swą głowę chwalebną. *HistAl* D4, B3v, Ev, L.

»nad przykazanie« = *niezgodnie z przykazaniem* (1): Evocator, Odwodźciel/ zwoidca który nád przykazanie ofobne sobie seymy á schadzki czini/ zwodzác ludzie. *Mącz* 505a.

β. *O nakazach wydanych przez Boga (44)* : [Jezus naucza:] Gdy wślytko popelnicie náczełcie obwiázani przikázanim moijm/ ielścze mowcie/ łudzyłmy nieużyteczni. *OpecŻyw* 35; *MrowPieś* A3v; Nie zrozumiał człowiek pierwśly kiedy w wielkiew części był/ nic nie bacząc przykazánia, owocu vkuśił/ práwie łam chcąc nieopáthrznie w śidle fię włowił. *ArtKanc* N11.

Ze zdaniem przydawkowym (2): *KromRozm II* h2; A miał też to przykazánie Moizelz/ áby fię według obłoku łpráwowáli/ poki będye obłok nád domem Bożym/ áby ná mieyfcu miełzkáli/ á kiedy obłok odehye/ áby fię też oni z mieyfc łwych rułzyli. *BielKron* 35v; [*Leop* 4.*Esdr* 2/33 (*Linde s.v. przykazać*)].

Zwroty: »dać przykazanie« [szyk zmienny] (3): [Jezus mówi do swych zwolenników:] Iuż nie wielę będe swami mowitz/ bo przyśflo kfiązę tego łwiata/ a we mnie nitz nie má/ ale by poznál łwiat ijże iá miluię oyttza mégo/ a iako mi dál przykazánijé/ tako czynię. *OpecŻyw* 97; *HistRzym* 75v; [Jezus] Obiecał z łálki káżdego zbáwić/ á wiárą żywą w Duchu nápráwić/ kazał Ewánieliey vczýć. [...] Mowiac im: Idźcie po wślytkim łwiećie/ w męce mey zbáwienie vkázuyćie/ kto vwierzy, tego okrzćicie. Pan IEzus im to przykazánie dał/ á przed nimi widomie fię precz brał *ArtKanc* G14.

»przestąpić (a. przestępować) przykazanie; przykazania odstąpić, przestąpienie; przestąpione przykazanie« [szyk zmienny] (14;1:2;1): Oto iuż mily panie czas milofierdzia przichodzi/ racziż fię iuż łmilowatz ij zapomnietz/ iż pirwśly człowiek przikazanije przełtápił *OpecŻyw* 1v; *PatKaz I* 5v; Zkarał [Bóg] zonę Lochowe [lege: Lotowę] gdi fię obeizrała á przełtápyła przikazanie [tj. nakaz Boga, by Lot i jego rodzina nie oglądali się za siebie po wyjściu z Sodomy]/ przemieniła fię włup łolny. *SeklKat* H4; *RejKup* p5; ná konyec [...] łtał łye był człowyeek z przybytku y łyná bożego/ łędem [tj. naczyniem] y nyewolnikyem czártowłkim (ná ktorego námowę przykazánia bożego odłtápił) *KromRozm III* B; *MrowPieś* A3; *RejWiz* 86; *BielKron* 1v; káżdę ciáło ktore fię kolwiek rodzi ná ten łwiat/ ielł pod przekłętwem ielł pod grzechem/ á zálwdy w niełáłce Páná łwoiego. Ktory gniew á kthora niełáłká/ przypada ná nas łpráwiedliwie prze ono niepołufzełłtwo przodkow náłzych/ ktorzy ielłcze w Ráiu przełtápił przykazánie Páná łwe^{go} *RejPos* 152v, 49, 53, 149v, 200; *KuczłKat* 375; *WerGość* 207; Náđ to z nimi [Bóg z pierwszymi ludźmi] y Tełłáment vczýnił dla tego/ oznáymiłłzy łpráwy wślytki im vmysłu łwego/ aby nie przełtápowáli przykazánia iego. *ArtKanc* N11 [*idem MrowPieś*], D17v; *KołakSzczęłł* C3; [*BielKron* 1551 1].

»strzec przykazania« (1): A gdy łiedzyeli v łtołu/ łtał fię głos do Proroká Gádá: Iześ nie łtrzegł przykazania Pánłkiego/ nie będye twoie ciáło w łgrobie leżáło miedzy oycy twemi. *BielKron* 83.

»wzgardzić przykazanie« (2): [Adam] zwiedzion przez Ewę/ to ielł przez zmyłłność/ á nie przez rozum/ wzgárdził przykazánie boże. *HistRzym* [89]v; *RejPos* 200.

[»przykazanie wziąć«: Ia Ezbrás przykazánie wziáłem [praeceptum accepi] od Páná ná łgorze Oreł/ ábym łfedł do łudu Izráelłkiego *Leop* 4.*Esdr* 2/33 (*Linde s.v. przykazać*).]

»zachować przykazanie« (1): A kto cię obnáżył/ rzecze P. Bog/ iedno łgrzech twoy: poznáełł coś ielł łam z łiebie/ gdyś moię łálkę vtrácił: niezáchowáełł przykazánia mego/ á łmiałł ielł zákázány owoc. *SkarŻyw* 262.

Wyrażenia: »przykazanie boże, Pańskie, Pana łw(oj)ego, łwiecznego Boga, Pana Jezu Krysta« = *praeceptum Dei Vulg* [szyk 19:2] (11:4:4:1:1): *PatKaz I* 5v; [*Apostołowie*] Myeli łdobrze ná pámyćci

y ty flowá Dawidowe/ y lámeo páná Yezu Kryftá przykazánye/ iż im nye piłác/ ále vczyć á kázác rofkazał. *KromRozm II* h2; *KromRozm III* B; [czart ujrzał Ewę w raju] pokuśił fie pirwey o nię/ iákoby mógł przez nię zrulfzyć á odiać nieśmiertelność człowieczą/ gdyby przeftąpiłá fwowolnie przykazanie Páńkie *BielKron* 1v; czárt rzekl [!] Izáákowi áby nie chodźił [na górę]/ bo cie óciec tám ma zabić á fpalić. Izáák fie rozniewał ná czártá/ pochwycił kámień dał czártowi w czoło/ áby nie przekazał przykazania Bożego *BielKron* 457, 83; A gdyż [Adam] vmárł przez grzech który vczynił przeciw przykazaniu boże^{mv} ftrácił ray/ y wfzytek rodzay ludzki po nim. *HistRzym* 75, [89]v; Tu wnet [gdy Bóg stworzył pierwszego człowieka] zły duch/ który fie iefzcze nádziewał przydz ku pirwłzey łáfce v niego [Boga]/ porulfzon zazdrofcia gdy vyrzał w tákovej wažności onego człowieká v niego/ nie przeftał ták długo około niego figlowác/ że gi zwiodł á zdrádził/ iż fie vnioł zá chytremi namowámi iego/ á przeftąpił ono przykazanie Páná fwego. *RejPos* 49, 149v, 152v, 200; *KuczbKat* 375; Adam poki pilnował przykazania Bożego w Ráyfkich rofkofzách miefzkał/ y wfzyftkie zwierzétá [!] niebiefkie/ ptafkowie/ y ryby morfkie/ y inne ziemfkie zwierzétá onemu służyły. *KołakSzczęśl* C2v, C3. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

»przykazanie święte« (1): náfzy pierwłzy rodzicy/ Adám y Iewá/ dla przeftąpienia y zgwálcenia przykazania iego świętego/ w Ráiu vtráćili śláchetność náfury *WerGość* 207.

[»[od kogo] ustawione przykazanie«: Ale iż od Bogá vftáwione przykazanie przeftąpili zdał ie Bog ná fmierć/ y ná cierpienie ziemfkich trudności *BielKron* 1551 1.]

»zgwálcone przykazanie; zgwálcenie przykazania« (1;1): ktore [pierwszych ludzi] kiedy po przeftápienym y zgwálconym Bożym przykazaniu słyfzyłz być okrutnie zgmromione/ y ftráfzliwym onym wyrokiem przerázone: [...] *KuczbKat* 375; *WerGość* 207.

Wyrażenia przyimkowe: »według przykazania« (1):

~ *Wyrażenie*: »według przykazania wiecznego Boga« (1): A onemu który mocen ieft potwierdzić was [...]/ według przykazania wieczne^{so} Bogá [secundum praeceptum aeterni Dei]/ ku poślufzeńftwu wiáry/ [...] Sámemu mádremu Bogu przez Iezufá Kryftufá ktore^{mv} czeńć/ y chwałá/ ná wieki wiekom. Amen. *Leop Rom* 16/26. ~

»z przykazania« (6): *OpecŻyw* 90; A thy wody [potopu] z przykazania twoiego odeyda [Ab increpatione tua fugient]/ [...] á od zwięku gromu twego zlékná fie. *WróbŻołt* 103/7.

~ *Wyrażenie*: »z przykazania Pańkiego, bożego, Pana« (2:1:1): A ták Noe gdy mu było pięć fet lat/ s przykazania Bożego budował okręt/ iáko go naucżono. *BielKron* 4v; Tego czáfu Iozue s przykazania Páńkiego obrzázał dzyeci/ ktore fie były zrodziły ná pułzczy/ męfkiego pogłowia. *BielKron* 47, 84; *RejPos* 276v. ~

»przeciw przykazaniu« (2): Adam z Iewą gdy miał wielkie vćieffenie w Raiu/ Iadłcy Iabłka przeciw przykazaniu *SeklPieś* 15v.

~ *Wyrażenie*: »przeciw przykazaniu bożemu« (1): Ewá przyzwoliłá á iádłá z drzewá wiadomości przeciw przykazaniu boże^{mv} *HistRzym* 75v. ~

»nad przykazanie« = niezgodnie z przykazaniem, inaczej niż jest nakazane (3): Nádáb y Abiu fynowie Aaronowi wzyąwłzy kádzidlnice co imi kádzá/ włożyli do nich ognia inego nád przykazanie/ nie

z ołtarzá ktory przykazano/ przeto ie ogień zaráził ktory wyfzedł od Páná áż pomárli. *BielKron* 38; *RejPos* 217v.

~ *Wyrażenie*: »nad przykazanie boże« (1): Teżci máła rzecz fye widzyáá w ráyu yáblká vkuścić z drzewá vmyeyętności dobrego y złego/ ktore nye mnyey od Bogá było łtworzone/ yáko inłfe. A yednák iż fye tego Yádam z Yewą nád przykazánye Boże ważyli/ cyęfzko zgrzełfyli. *KromRozm I O2*. ~

γ. O nakazie diabła (1) :

Zwrot: »przykazanie pełnić« (1): ktorykolwiek zwas Papieżowi przyięga/ musí rád nierad Oycu kłamcy Dyábłu fluzyc/ iego przykazanie pełnić *KrowObr* 132.

b. Zalecenie, upomnienie, rada (7) : [*Franciszek Spiera zwraca się do ludzi uczonych*:] Iacim się Chriřtuła zaprzáł/ Każécieli mi wierzyć? Iřcięc niemogę/ ieftemci nieprzyiacielem ofádzon/ walze przykazanię/ ieft mi niepodobné *MurzHist* E4v.

przykazanie czego [= *dotyczące czegoś*] (1): Rzekł Socrates, dwioe [!] ieft przykazania mądrofci iedno aby milczáá, á drugie aby fie vczył mowić. *BielŻyw* 50.

Ze zdaniem przydawkowym (2): *BielŻyw* 50; A tak wonych naukach należacych [!] wolnemu człowiekowi [*tj. w naukach wyzwolonych*] drogę á przikazania czego mamy naładowac albo czego fię mamy wiárowac/ á w Philofophiey przykłady naiduiemy. *KwiatKsiąż* H3.

W połączeniu szeregowym (1): Cořz tedy o mądrości za rołłádek dámy/ ktora łtak okwitych á wielkich rzeczy powłtaie/ w ktorey/ náuki wříłtkiego żywota/ przykazania/ y racyie zámikáią fię? *KwiatKsiąż* E2v.

Zwrot: »przykazanie przestępowac« (1): Niegdy niemocni ten obyczay mieli, lekarzow połłuchać á im poddani być, przykazania ich nieprzełtępuiac *BielŻyw* 139.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle przykazania« (1): Potrzebá teřz ieft tego nieodmienna káždemu/ áby fie wedle przykazania Apołtolkiego pilnie łam włobie pierwey łprobował y dořwiadczył. (–) To probowánie iákie być ma/ vczy nas ták Kořcioł Powřzechny/ ábychmy bez wielkiej vcćiwości y Źwiátołliwości nieprzyłtępowáli: á czuiac ná Źię iákikolwiek grzech Źmiertelny/ bez łpowieđzi y łłuzney pokuty do tego chwálebnego Sákrámentu przyłtápic nie Źmieli. *WujJudConf* 177.

»z przykazania« (1):

~ *Szereg*: »z rozkazania i przykazania« (1): Aczinięc to [*tj. uczę i piřę o rzeczach wařnych w prosty sposób*] niewymjłtu mego Ale z rołkazania y przikazania Pawła Źwiętego Ktorey vczi Dizatkam [!] młodim naprzod dawac miekke a łlotkie pokarmy to yełt znołną aprołta naukę wedłuk prołtego rozumu Ludłkie⁸⁰ *RejKupSekl* a3. ~

2. To, co poleca się do stałego przestrzegania lub/i powszechnego stosowania; reguła, przepis, zasada, prawo; praeceptum *HistAl, PolAnt, Vulg, Modrz, Cn*; **mandatum** *Vulg, PolAnt, Modrz*; **lex** *Vulg, Cn*; **eloquium, imperium, iudicium, sermo, verbum** *Vulg*; **decretum, edictum** *Mqcz* [*w tym czyje (826): ai poss (416), pron poss (248), G sb i pron (162)*] (1250) : **Decretum, Ofádzienie/ Przifáđ. Dekret/ Przedfiwzięcie/ Przikazanie.** *Mqcz* 49a; **Edictum, Mándat/ Dekret/ Vłtáwá/ Przikazanie.** *Mqcz* 87b.

Zwrot: »przykazanie dawac« (1): Praecipere, id est, instruere, Náuczác y Przikazanie dáwac. *Mqcz* 36c.

Szereg: »mandat a przykazanie« (1): Edico, Przikazuyę/ Decretem/ Mándatem á przikazániem co zágradzam *Mqcz* 87b.

a. *O przepisach, prawach danych przez Boga; testamentum, testimonium Vulg; pactum PolAnt (1187):*

α. *Człowiekowi, w tym również Maryi, Jezusowi i wyjątkowo aniołom (1183):*

αα. *Pojedynczy nakaz dotyczący określonej sfery, też poszczególne punkty Dekalogu (387):* Pan Bog wtym przikazaniu [tj. w pierwszym] przikazuje abyśmy niemieli ynego boga nadeń *SeklKat* D2v; Yako rodzicy maia wielką ciężkość wychowywaić dziatki swoie/ Tak ze tez dziatki powynny tak zprzirodzenia/ iako y dla tego [tj. czwartego] przikazania wżiŃtki wczefnoŃcy czyniĆ rodzicom Ńwoim *SeklKat* H, Ev, E2, E4, Iv, I2, K3v, Mv; *KromRozm I* L4; *MurzNT Matth* 22/36, 38, 40; Sã przykazãnya nyektore/ ktore Ńluzã ku Ńprawowãnyu obyczãyw y woley ludzkyey/ yãko Ńye człowyek przeciw Bogu y bliźnyemu zãchowãć/ á czego wyŃtrzegãć ma: ktore przykazãnya nye Ńã wãlãfne zakonu żydowŃkyego/ ále od poczãtku przez Bogã wŃercach y w rozumyech wŃfech ludźi Ńã yãkoby wŃfczepyone *KromRozm II* k2; A tãk od tãkyego przykazãnya [*miłõci Boga i bliźniego*] nas Pãweł y drudzy ApoŃtołowye nye wywãli. Acz to tez nam oznãymuyã/ iz tãkye przykazãnye myŃli y żãdz nãłfych/ woley bożey przeciwnych/ powŃcyãgnãć nyemoże/ y owŃŃem ye nyeyãko pobudza *KromRozm II* k3; Acz Ńye ku onemu myeyŃcu y Ńkrzyni bożey nigdy yuż przywroćiĆ nyemãyã/ wedle prorocwã Danielowego/ to znãk/ iz yuż konyecznye kãplãñtwo ono [*Starego Testamentu*] y ofyãry wŃtãły/ á nye wyczne to przykazãnye było *KromRozm II* l; Abowyem piŃŃe Pãweł S. do Rzymyãnow: Co kolwyek zakon mowi/ tym mowi ktorzy Ńã pod zakonem. A to tu nye wymuye tãkye albo owãkye przykazãnya/ ále o wŃŃyŃtkich wobyec powyeda/ iz tych tylko obowyęzuyã/ ktorzy Ńã pod zakonem *KromRozm II* n, k2, k4, k4v [2 r.], y; *KrowObr* 130v [4 r.], 131; Pan zãlię głoŃno woła w przykazãniu Ńwoim/ AbyŃ nie był morderzem nãd bliźnim nãd twoim. *RejWiz* 134v; IeŃliżeby lud oney żiemie te⁸⁰ zã niedbał/ á lekce Ńobie tho przykazãnie moie ważył/ tãk żeby wypuŃcił człowiekã te⁸⁰ ktory ofiarowãł z plemienia Ńwego bãłwãnowi Moloch/ á niechãiałby go ŃtrãciĆ: Zãłtãwię thwarz Ńwã przeciwko człowiekowi onemu *Leop Lev* 20/4; Ńpythał go [*Jezusa*] ieden Ńnich [*faryzeuszów*] Doktor zakonny/ kullãc go: MiŃtrzu/ ktore ieŃt przykazãnie w zakonie naywięŃtŃze? Powiedział mu Iefus: Będiesz miłował Pãnã Bogã twego/ z zupełnego Ńercã twego/ y ze wŃzyŃtkiey duŃŃe twoiey/ y ze wŃŃyŃthkiego rozumu twego. To ieŃt nawięŃtŃŃe y napierwŃŃe przykazãnie. A drugie tez ieŃt temu podobne. Będiesz miłował bliźniego twego/ iãko Ńam Ńiebie. W tym dwoygu przykazãniu/ zãwiefił Ńie wŃŃyŃstek zakon y Prorocy. *Leop Matth* 22/36-40, *Ez* 43/11; *RejAp* 29v; Bo ácz tho było Ńrogie roŃkazãnie iego/ ábychmy byli poŃŃuŃzni rodzicom Ńwoim [...]: Ale to coby było nãd wołã Bogã Oycã nãłzego/ nie tylko ábyŃ w tym poŃtronnego człowiekã miał poŃŃuŃzen byĆ/ ále nas y s tego przykazãnia Ńwego wypuŃcił *RejPos* 39, 229v, 230; á wtym onę Ńumnę zakonu o miłõci Bożey/ áby człowiek wypełnił: Miłuy pãnã Bogã twego ze wŃzyŃtkiego Ńercã twego [...]. KtemuĆ wiodã to troie przykazãnie [tj. trzy pierwsze przykazania Dekalogu]: ktrõre człowiekowi Pãnã Bogã przed oczy kłãdã. *BialKat* 51, 48v, 53v [3 r.], 61; Bo/ iãko S. Iãkub ApoŃtoł powiedział/ ktobykolwiek wŃzyŃstek Zakon chowãł/ á wpađłby w iednym przykazãniu/ wŃzyŃtkiemu winien zoŃtãnie. *KuczbKat* 205; Tãkze tez y on krzywo przyŃięga/ ktory nã to przyŃięga co rzeczą prawdziwã byĆ rozumie/

choćazby oná fálżywą byłá [...]. Bo ácz táka przysięga/ z myślą y z rozumem iego sie zgáda/ przedsie on temu [tj. *drugiemu*] Przykazaniu winien zořtawá. *KuczbKat* 290; tedy dobrze Pleban wczyni gdy wřzyřtko to [tj. *trzecie*] Przykazanie ktore řlufnie ná czterzy częřci rozdzielic sie moze/ po řłowku pilnie wykłádác będzie. *KuczbKat* 295; Więc Przykazania tego [tj. *szóstego*] iest moc [tj. *wymowa, sens*] dwoiáka. Iedná/ ktorą sie iáwnie cudzořstwo zákázuie: á druga/ ktora sie ták ma rozumieć/ ábyřmy duřną y cielefną czyřřtoř chowáli. *KuczbKat* 320, 275, 285, 295 [5 r.], 300, 304 (33); *RejPosWstaw* 41v; Iuż ia ręczę że káždy meřtwo řwoie zgubi/ Kto czyie włafne weźmie Bog tego nie lubi. Y frodze tego broní w przykazaniu řwoim/ Byř dař pokoy cudzemu ráczey řie cieř twoim. *PaprPan* Ff3v; Ale miedzy wřzyřtkiemí rzeczámí naywięcey godzi řię/ áby [...] rozmyřláfmy w řercu przykazanie miřtrzá nářzego: ktore nam rořkázuie/ ábyřmy drugim tego nieczynili/ czeřo niehcemy áby nam czyniono. *ModrzBaz* 77v, 77v; *CzechEp* 118; *WerGoř* 258; Zem was kupiř [tj. *odkupiř*] ná to pámiętaycie/ w náuce mey przez wřzyřtek czás trwaycie/ á miřoř chowaycie/ to me przykazanie pámiętaycie. *ArtKanc* P7v; *Poprzeday wřzyřtko co mafz* [*Luc* 18/22].) Nie iestci to przykazanie/ ále ráda: ktorey zakonni ludzie nářláuia. *WujNT* 271; Czci oycá twego y mátkę twoię: (ktore iest pierwfze przykazanie z obietnicą) ábyć řię dobrze dźiało/ y ábyř był dłuęiego czářu ná ziemi. *WujNT Eph* 6/2, *przedm* 39, *Matth* 5/20[19], s. 21, 80, 81 *marg* (24); *PowodPr* 58, 74, 79; [(*marg*) Przykazania á rády/ iáka iest roznoř. (-) Przykazanie á ráda tym řá od liebie rozne/ iże przykazanie potrzebne iesth áby pod řumnieniem było chowane/ od káżdego komu iest dáne. Ale ráda iest wolna przyiać álbo nieprzyiać/ nic w tym nie obraři Pána Boga człowiek *GilPos* 321v (*Linde s.v. przykazać*)].

przykazanie czego [= *co nakazujące, zalecające*] (4): potrzebá/ áby ci ktorzy po Krzcie duchowny řywot wieř poczynáia/ czyiey wierze y mądrořci poleceni byli/ řkádby przykazanie Chrzeřcijánřkiewy pobořnořci poiác/ y we wřzyřtkim nabořeńřtwie wpráwieni byc [...] *KuczbKat* 130, 315; *Słowo skrocone* [*Rom* 9/28].) To řię rozumieć moze ábo o řłowie wćielonym [...]. Abo o řłowie y zakonie Moyzeřřowym/ ktory řkroćiř Pan Bog/ kiedy miářto onych wřzyřtkich ceremoniy zakonnych/ dař kroćiuchne przykazanie wiáry y miřořci. *WujNT* 557, 827.

przykazanie czego [= *gdzie podane*] (10): Bowiem ani w kunřcie ani w řádzie, ani gdzie indzie řgać nie řlufza nam, ktorzy prawá drogá řywota iřć hczemy, wiedzác iż nam wřřelka řeż zapowiedziana przykazanim Ewangeleij. *BielřywGlab nlb* 11; DE VIOLENTIIS, Z řtrony drugiego przykazania wtorey Tablice Dekálogu: NIE ZABIIAJ. *SarnStat* 603, 498, 510, 511, 586, 629, 643, 708; *PowodPr* 54.

przykazanie około czego (2): A ták y tákowe przykazánya zakonu řtárego około kaźni wyřřempnych/ y ine řádowne nye řá řkářone od páná Kryřtuřá/ ále popráwyone. *KromRořm II* m3; ZA tym Przykazaniem około nie pořáđania rzeczy cudzey/ ono też drugie idźie ktore nam zákázuie ábyřmy cudzey řony nieřáđáli. *KuczbKat* 350.

przykazanie z strony czego (1): Co rozumieć o przykazaniu z řtrony Dźieięćin. *LatHar* 126.

[*przykazanie na co* [= *dotyczące czego*]: Bo iestliby był Bog [tj. *jeřli Duch řw. byłby Bogiem*] tedyby go z pocžátkn [!] wierni iáko Boga iednego przyřywali. Y owřzemby ná to było w piřmie przykazanie: iáko iest ábychmy Boga przyřywáli/ weń wierzyřli/ iemu řie řamemu kłániali *BudArt* b3v.]

przykazanie o kim (1), o czym (19): Na wktorey [!] [tablicy przykazań] pan bog przikazuie á byfmy fwego blizneigo [!] miłowáli iako łami fiebie á otim ieft fiędmioro przikazanie Boże na wtorey tablicy napiffane *SeklKat* H; O nyektorych rzeczach też pan [tj. *Chrystus*] łam ácz przykazánye/ ktorego fye odftępować nyegodzi/ ále docześne álbo nye wfyłtkich nas dotykáyące dał *KromRozm II* x4v, k4v, x4, x4v; Iż iefli ieft flufzna rzetz/ áby wftawá o tzyftości kápłáńfkiey była zepfowána/ dla te⁸⁰ iż ieft wiele kápłanow nietzyfthych/ y niepowsięgliwych. Tedyby też y zakon małżeńftwá mułiał być zepfowan/ dla tego/ iż ieft wiele małżonkow cudzołożników. Ták y przykazanie Boże/ ktore ieft o złodzieyftwie mężoboyftwie y pijańftwie? *KrowObr* 227; O pánnách [tj. o dziewictwie w ogóle] przykazania Pańkiego niemam/ włfákoż rádę dawam [...]. Mnimam [...]: Iż dobrze ieft człowiekowi ták być. *Leop* 1.*Cor* 7/25; *LeovPrzep* Iv; Niebyłóć potrzebá fynóm/ y dźiatkóm/ rofkazowác czynić to/ co z przyrodzenia powinni [tj. ustanawiac czwartego przykazania]: (bo iáko o wychowaniu dźiatek rodzice przykazania niemáią/ á wždy powinowáctwá fwé przyrodzone przeciwko nim czynią: tákci by y dźiatki miały się rodzicóm zachowác) *BiałKat* 53v; *KuczbKat* 195, 320 *marg*; *LatHar* 126 *marg*; *WujNT* 237, *Ioann* 13 *arg*, s. 362, *Ioann* 15 *arg*, s. 790; Zoftály nam iefzcze drugie przykazania Páńkíe w wtorey tablicy Dekálogu/ opowinnościách [!] ku bliźnim náłzym. *PowodPr* 58; *SkarKaz* 43b; *SkarKazSej* 670a.

Ze zdaniem przydawkowym [w tym: aby (11), iż, że (2)] (13): *OpecŻyw* 95; *TarDuch* B8v; Naprzod mamy baczić na przikazanie boże ze pan Bog przikazał abyfmy go proffili albo mu dziękowáli *SeklKat* S; Bo żydowie maiąc to przykázanie Deut. 6 i 10. aby iefliby przysięgać mielj/ na jmię łamégo pana flufznie przysięgałj a przysięgi iścílj/ oni [...] wymyflili rozmaité przysięgi na niebo na kościól/ na ołtárz i inłzé *MurzNT* 20v; A to przykazánye mamy od Bogá/ kto bogá miłuye/ áby y brátá fwego miłowál. *KromRozm II* k3; Vkałz że ty tedy przykazanie/ y fthárego y nowego Teftamentu/ iż Bog tzynić/ poświęcąc/ y ftáwiąc/ obrázy w kościelech krześcijáńfkich rofkazał? *KrowObr* 109; A to ieft przykazanie iego [Boga]/ ábyfmy wierzyli w imię fyná iego Iezufá Chryftufa/ á żebyfmy fie zobopolnie miłowáli *Leop* 1.*Ioann* 3/23, *Ioann* 13/34; *BielKron* 36; *RejPosWstaw* [143⁴]; Toć ieft przykazanie moie; ábyście fię fpołecznie miłowáli/ ták iákom *ia* was wmiłowál. *WujNT* *Ioann* 15/12, *Ioann* 13/34, 1.*Ioann* 3/23.

Z przytoczeniem (18): *crus* [lege: Krystus] yey myly fyn dal byl yufz przykazanye Ioannis Softego c: yeno kto nyepozyual czyala czlouyeczego a nyepyl by krwye yego nyema zyuota włoby *PatKaz III* 137; takowe przikazanie y zapłatę iego iáfnie pan Chriftus raczył powiedzieć. Mat. v. cap. rzekąc ktokolwie rzecze bratu Racha/ albo łzalencze/ godzien ieft łądu albo ognia piekielnego *SeklKat* Iv; dał [Bóg] to przikazanie rodzicom náłzym. Gene. j. mnofcie fię á napełnaicie [!] ziemié *SeklKat* L, F3v, M4; *GroicPorz* y4; *KrowObr* 110v, 111v [2 r.]; *RejPos* 230v; Obác też/ iáko cie Pan nápomina pamietác ná óno przykazanie/ Imienia Bożego niebrác ná dárémność. *BiałKat* 206; *KuczbKat* 275, 325; *CzechEp* 239; Dwoie naprzednieyłze przykazanie zakonne. Miłowác Páná Bogá/ ze wlyzytkiego fercá fwego/ dułze/ myśli/ y síly/ á bliźniego iáko siebie łamégo. *LatHar* ++++; *WujNT* *Mar* 12/29, s. 362, 828.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym [całość ma charakter zestawienia] [liczebnik + przykazanie (73), przykazanie + liczebnik (5)] (78): Iezu kthorys thwoiemu przykazaniu dwanałtemu [tj. *będziesz*

miłował bliźniego swego jak siebie samego] radę ku doskonałości Ewanielijey przydał. {miłuj} fie nad <nami>. *TarDuch* B6; O tym też łożte y dziełate przykazanie boże vczy/ abyfmy nieczynili grzechv niecziftego *SeklWyzn* f3; O pyrwwzym [!] Bożym przikazaniu. Niebedziez miał Bogow ynych krom mnie *SeklKat* D2v; Ktoreż fą dobre vczinki tego pyrwego Bożego przikazania. *SeklKat* D3v; Dalemczy naukę czwartego przikazania á byfmy to czyniły y placzily czo nacziy ftan prziflufza/ á czołmy/ zrofkazania Bożego powynny *SeklKat* I; požądanie yafnie zakazał wdziewiatym/ y wdziewiatym przikazaniu fwoym *SeklKat* Kv, B3, E3v, E4v, G, G2 (22); *LubPs* S4 [2 r.]; Abowiem Pan Bog mowi/ w wtorym przikazaniu fwoim/ ktoreście wy byli wymázali. Nietzyń łobie Ryciny álbo iáko wy mowicie Obrázu/ áni żadnego podobieńftwá/ ktore ieft ná niebie wzgorę/ y ktore ná ziemi niško [...] *KrowObr* 110v, 111v; Piérwżé przikazanie Ia ieft pan Bóg twóy/ którym cie wywiódł z Egiptu/ z domu niewolftwá: Nie będziefz miał bogów inżych przedemną. *BialKat* 43v; Wykład piérwżego przikazania *BialKat* 45v *żp*, 48v [4 r.], 54 *żp*, 56 *żp*, 58v, 59 *żp* (16); *KuczbKat* 270, 280 *żp*, 300 *żp*, 306 *żp*, 311 *żp* (10); *WujJud* 46 [2 r.], Mm7v; A też [Jezus] łam iáwnie powiedziec raczył że nieprzyzedł ku fkażenin [!] onego wiecznego zakonu pálcem Bożym napiłanego/ w którym Przykazanie wtore znákomicie á frodze obrázow wżelákich zákázuie. *WujJudConf* 46; *CzechEp* 239; *WujNT Matth* 5 arg [2 r.]; *SarnStat* 99, 517; W tymże piątym przikazaniu zákázuie Bog obrázy bliźniego ná cieie iego: á naywięcey przelania krwi ábo mężoboyftwá. *PowodPr* 67; Nádwęzytko więc przeciw temu łożtemu przikazaniu/ przekłete opilftwo bárzo ieft fzkodliwe. *PowodPr* 71, 39, 47 [2 r.], 49, 50, 58 [2 r.] (14); *SkarKaz* 43b.

W połączeniu z przymiotnikiem odrzeczownikowym określającym zakres nakazu (12): W ktorey myerze yeft dzyefyęcyoro przykazanye Boże/ y ine tákowe/ ktore zowemy łácińkim yężykyem moralia praecepta/ yákoby rzekł/ obyczáyne przykazánya. *KromRozm II* k2v; Trzećeye przykazánya zakonne fą/ ktore zową iudicialia/ to yeft fądowne *KromRozm II* l3v; Cokolwyek zakon mowi. rć. nye o Moizeffowym tylko/ ále o wśfelákim zakonye/ á ták y o przyrodzonym z ktorego obyczáyne przykazánya/ wśyfłtke ludźye obowyęzuyące/ pochodzą/ mogło by być rozumyano: A owo drugye/ iż krzełciyánye nye fą pod zakonem/ włafłtne o żydowłkim/ to yeft/ obrzędnym telko á fądownym przykazanyu *KromRozm II* nv, k2 marg, k3v, k4, l4, m3 [2 r.], nv; Ale wolność Chrzełcijánfka należy [...] w wyfwbodzeniu od iármá ceremoniałnych y fądowych przykazań zakonu ftárego: ktorego áni oycowie ftárzy znośic nie mogli. *WujNT* 661.

W przeciwstawieniu: »przykazanie ... zakazanie« (1): óni záfię [tj. Izraelczycy] iáko zwyciężce/ ciełzyli fię z łupy Egiptłkimi: przyfzło do tego páńłkié przykazanie [„Nie zatrzymawaj płacej robotnikowi twemu do zarania” (*Lev* 19/13)]/ zákazanie niebyło: á przeto nic w tym nie wyftąpili *BialKat* 63v.

W charakterystycznych połączeniach: przykazania(-e) ceremonijalne, obrzędne (2), obyczajne (5), sądow(n)e (6); żydowskie przykazania; nagłowniejsze przykazanie, namniejsze (4), (na)pi(e)rwsze [= najwáżniejsze, największe] (6), (na)przedniejsze (przednie) (ze wszech, ze wśyfłkich) (6), wielkie (na(j)więtsze) (w zakonie) (11); doczełne przykazanie, jawne, krociuchne, stare (2), wieczne (2); przykazanie chrzełcijańskiej pobożności, miłosci (3), wiary; przykazanie ewanjeleji, piérwszej (wtorej, drugiej) tablice (*Dekalogu*) (9), Starego i Nowego Testamentu; przykazanie(-a) o czci ku rodzicom, o

dziesięcinach (z strony dziesięcin) (2), o grzechu nieczystym, o mężobojstwie, o miłości (bożej, społecznej) (5), około niepożądania rzeczy cudzej, o ofiarach, o pijaństwie, o pokucie, o powinnościach ku bliźnim, o siódmym roku odpoczynienia, o złodziejstwie; dobre uczynki przykazania (12), moc [= sens] (4), nauka, powinności, (zwirzchowne) używanie (3), własność, wykład(anie) (13), wyrozumienie; przykazaniem zakazany; miłość w przykazaniu; przykazanie(-a) mowi [o kim] (2), [na kogo] należy, rozkazuje (2), uczy, zakazuje (9), [co] w sobie zamyka(-ją) (4); uczyć przykazania, zapamiętać [= zapomnieć]; od przykazania [kogo] wyjąć; z przykazania nauczyć się (2), wiedzieć, [kogo] wypuścić; przykazaniu winien zostawać (2); [czego] przeciw przykazaniu się dopuszczać; przykazanie(-a) bluźnić, lekce sobie ważyć (poważać) (2), mieć na dobrej bacności, odmieni(a)ć (3), pamiętać, powiedzieć, wiedzieć, wyklądać (2); baczyć na przykazanie, pamiętać; przykazaniem zabraniać, zakazować; w przykazaniu(-ach) [co] baczyć (2), naśladować [kogo], powiedzieć, przykazować (3), zakaz(ow)ać (5), zamykać.

Zwroty: »czynić, uczynki przeciw przykazaniu« (1:9): Ktore są złe vczinki przeciw temu [tj. ósmemu] bożemu przikazaniu? *SeklKat* M2, D4, F, G2v, H2v, I2v (9); Kościół tedy nieczyni przeciw temu [tj. pierwszemu] przykazaniu/ fwémi obrázy: gdy ich niechówa/ iáko Bogów/ [...] iedno ie ma ku nápomínaniu/ y ku okazaniu dobrodziefstw/ naukę przez nie dawáiąc widomą wżyfłtkich spraw Bożych dla nas vczynionych. *BiałKat* 45v.

»przykazanie da(wa)ć; przykazanie(-a) (jest) (po)dane« = *mandatum dare Vulg* [szyk zmienny] (14:4); *OpecŻyw* 95; *PatKaz III* 137; Iezu kthorys nawięthfze przykazanie zwolennikom dał aby sie wefpołek miłowali. *TarDuch* B8v; *SeklKat* L; O ofyárách/ yáko máyą być ofyárowáne/ nye wżyfłtkim żydom/ ále káplanom telko przykazánye dano yeft. *KromRozm II* k4v, x4v; *KrowObr* 111v [2 r.]; *Leop Ioann* 13/34; *BiałKat* 53v marg; A iż tá wnętrzna Pokutá/ iákořmy przed tym powiedzieli/ ku cności należy/ iálnie to nam ony częfte przykazania/ ktore o Pokucie są podáne/ pokazuią. *KuczbKat* 195, 345 [2 r.]; *RejPosWstaw* [143⁴]; Przykazanie nowe dáię wam; Abyście się fpołecznie miłowáli *WujNT Ioann* 13/34, *Ioann* 13 arg, s. 362, 557.

»grzeszyć, grzech(y) przeciw(ko) przykazaniu« [szyk zmienny] (12:11): Ktore są złe vczinki/ albo grzechi przeciw temu [tj. drugiemu] bożemu przikazaniu. *SeklKat* F; kto się fhalfziwie obchodzy zbliznym fwoym/ nie iedno ze falfziwie nań niefwiatczy/ ale go też niebrony albo czcy iego gdi może/ grzeřfy przeciw temu [tj. ósmemu] przikazaniu Bożemu. *SeklKat* M3, D4, D4v, F3 [2 r.], G2v, H2v (17); co kto flubuiie Pánu/ á niewypełni: bierze imię páńłkie nádáremność/ y grzeřfy przeciwko wtóremu przykazaniu: które nie każe brác imieniá Bożęgo dármo *BiałKat* 374; Więç y ten też przeciwko Przykazaniu temu [tj. drugiemu] grzeřfy/ ktory przyięgáiąc obiecuie się cokolwiek vczynic [!]/ gdyż wypełnić tego co przyrzekł niemyřli *KuczbKat* 290, 290, 351; *RejPosWstaw* [41⁴]; Przeciw temu [tj. pierwszemu] przykazaniu przedni á włafny grzech ieft báfwochwáfłtwo. *PowodPr* 28.

»gwałćć przykazanie; przykazanie bywa gwałcone« (2;1): K temu/ gwałci też on Przykazanie to [tj. drugie] y rozmyřłnie grzeřfy/ ktory áçz to przyięga co ieft prawdá y rozumie że ták ieft/ wřákże do tego przywodzić się dáwa lekkim y z dáleká przywiedżionym domyřłom/ ktore podobno máło ku rzeczy flują. *KuczbKat* 290, 350; Bywa ielcže toż wtore przykazanie Boskie gwałcone/ przywáfłzcżaniem/ pořadániem/ zátáiánieniem/ y niewydawániem/ tego co raz Bogu/ y chwale iego do kořciółow [...] było nádano *PowodPr* 49.

»przykazanie łamać« (1): Tobiem łámemu zgrzełzył/ á złość vczyñilem przed tobą (*marg*) [...] bo w kázdym grzechu/ iákiekolwiek się przykazanie Boskie łamie. (-) *LatHar* 165.

»przykazania odstępować (a. odstąpić)« [szyk zmienny] (3): Krzcili też [*apostołowie*] dżyatki nyerozumne/ á ktore yełłcze wyerzyć nyemogły [...]. Nye odłtępowáliż wtym páńłkyego przykazánya/ ktory im pirwey vczyć/ potym krzcíc kazał *KromRozm II* x2; Sam też przykazánya onego łwego/ Modłac łye ábyłmy nye wyele mowili/ odłtąpił/ gdy w ogrodźye przy dłułłłłym łye modlił *KromRozm II* yv, x4v.

»przełtąpić (a. przełtępować) przykazanie; przełtępca, przełtępstwo przykazania; występek przeciw przykazaniu« = *praevaricari mandatum Vulg* [szyk zmienny] (7;2:1;4): ALe łynowie Iłráłłcy przełtąpili przykazanie/ y záchwycili á łpofobili łobie nieco z onych rzeczy przełtęłthych. *Leop Ios* 7/1; A ták ktoby przełtąpił iedurne z przykazánia [*qui ergo solverit unum de mandatis*] tego namnieyłzgo/ á ludzie ták vczył: ten namnieyłłym będzie zwan w krolełthwie niebiełkim. *Leop Matth* 5/19; A tám wnet pothym z rołkazánia Páńłkiego á z zezwolenia onego woylká włzytkiego/ był márnne łtrácon á vkámionowan on nędzny łákomiec á przełtępcá przykazánia Páńłkiego [*tj. Akan, który wykradł część rzeczy należących do obłożonego klątwą łupu wojennego*]. *RejPos* 218, 217v; Przełtępcę Przykazánia piérwłzgo. *BiałKat* 48v *marg*, 18v; oto lud zgrzełzył y przełtąpił przykazanie moie. vkradli/ łklámáli/ y zchowáli pod ziemię rzecz zákazáná [*tj. przeznaczoną na ofiarę Bogu*]. *SkarŻyw* 502, 504; *Słtał się winien włzytkiego* [*Iac* 2/10].) Nie żeby ktokolwiek iełt złodzieiem/ był też mężoboycá y cudzołóznikiem: [...] áni żeby człowiek ták ciężko miał być karan zá przełtępłstwo iednego przykazánia/ iáko zá przełtępłstwo włzytkich. *WujNT* 790, *Iac* 2 *arg*; Przeciw piątemu przykazaniu Bożemu wyltęłki. *PowodPr* 67 *marg*, 47 *marg*, 70 *marg*, 76.

»przykazanie przykazać« (1): y dla tego/ to piąte przikazanie przikazał [*Bóg*]/ á byłmy niezabály bliznego náłłgo. *SeklKat* Iv.

»rządzić się, sprawować się wedle (a. według) przykazania« [szyk zmienny] (4:1): Czo za zapłatę dawa pan Bog tim ktorzi się rządzą wedle tego [*tj. czwartego*] przikazania iego. *SeklKat* H4, H4v, K, L; *Leop Deut* 12/1.

»przykazanie spełnić« (1): Aleć to przykazanie [„*Pijcie z niego wszyscy*” (*Matth* 26/27)] záraz Apołtołowie łpełnili ná teyże Wieczery. *WujJud* 178.

»ustawić przykazanie« (1): A iż to Pan bog baczył po Zydziech/ iż byli łkłonni ku báłwochwálłtwu bárzo/ chcąc ie od tego odwiełć á oderwáć/ włtáwił im przykazanie łwoie áby iednego Bogá chwalili *BielKron* 36.

»przykazanie (wy)pełnić« (6): daleko vyączzey łłuffálo ku czczy yego/ matką łwą [...] od grzechu by wen/ nye upadła zachouacz/ a to yzby przykazanye byl uypelnył gđzye mouy czczy oczcza y mathką thwoyá *PatKaz I* 14; Obiecuie pan Bog łrogo się młczić nat timi y potomki ich do trzeciego y doczwartego pokolenia ktorzi tego [*tj. piérwłzgo*] przikazania niechczá pełnić/ á czinią łobie yne bogy *SeklKat* E2, G; Tedy go [*łw. Abramiusza*] łrodze gromić począł Biłkup mowiąc: wiele małz cnot/ Synu miły/ y dárow Boskich/ opułciłes łwiát/ áleć iedney mym zdánim/ náwięłłzey cnoty niedołłáie: to iełt/ ábył łwą wołá y łamego łiebie opułcił/ á połłufzełłtwo/ náwięłłze przykazanie Boże/ wypełnił. *SkarŻyw* 235, 2; *SkarKazSej* 670a.

»(za)chować przykazanie(-a); przykazanie może być chowane; zachowanie przykazania« [szyk zmienny] (9;1;2): [Maryja] To dwoie prikázanié [tj. miłości Boga i bliźniego] chowaiątz/ tak richlo wlfytkich tznót nabyła/ iż ony wlfytki panny ktore fnią bogu fluzylý/ fwym tznótlwym^m żywote^m przeflla. *OpecŻyw* 1v, 32; *KromRozm II* k3; A ten iefzcze niech będzie vrząd Plebáńfki/ áby miał niektore mieścá pogotowiu z ktorychby dowody y pokazánia brał/ żeby do tego ludzcie przywieść mógł/ áby to [tj. trzecie] przykazanie z chucią y z wielką pilnością chowáli *KuczKat* 300, 345 *marg*; *Iedno z tych przykazan namnieyfzych* [Matth 5/20].) Wey iáko ieft potrzebá nie tylko wierzyć/ ále y záchowác namnieyfze przykazanie. *WujNT* 21; Nie lámą wiára/ ále y záchowaním Bozkiego przykazánia mamy doftác żywotá wiecznego *WujNT* 237; Páńskie przykazanie może być chowane. *WujNT* 237 *marg*, 237 [2 r.], 664 [2 r.].

Wyrażenia: »przykazanie(-a) boże, Pańskie, boskie, Boga, Pana Chrystusowe itp.« = *praeceptum Domini Vulg* [szyk 77:37] (114): NÁs mily pán Iezus maiątz dwanałcie lát fwé^{go} człowieczeńftwa/ chtzätz chowatz prikázanié fwégo milégo oyttza. Poffel wedle zwyczáiu krolewfkié^{go} ij prikázaniá bożé^{go}/ na fwięto wielkonotzné do Ieruzale^m z matuchną ij téz z Iozefem *OpecŻyw* 32; O czyftołci tak rozvmiem/ aczkolwiek nie ieft boże przykazanie/ A wżak że komv ten dar bofki ieft dan/ ma gi barzo pilnie chowác *SeklWyzn* f3; Niewiedziałem aby żądliwość cielefna grzech był/ bych fię był fprzykazania bożego nienawczył/ ktore zakazvie mowiącz/ niepożadał. *SeklWyzn* f3 [przekład tego samego tekstu *SeklKat* Kv, Q4], f3; Pырwíze prikazanie páná nalzego. j. Niemaż mieć nadeń Boga y nego. *SeklKat* B3; ten dzień niedzielny zowiem fwięti/ dla tego iz fię fświętich rzeczy mamy vczyć/ y czynić ie/ tak nanafze dziatki nalezi to przykazanie Boze na flugi niewolniki poddane/ iako y nanas/ a byfmy fię wżifczy wten dzień/ odloziwfy robotę/ fświętich rzeczy vczili *SeklKat* Gv; Ti fá dobre vzzinki [!] tego prikazania bożego abyfmy poczciwie zily wftadle małzenskim miłuiąc fwoię zonę wlafną *SeklKat* Kv; Zkarał [Bóg] duchowne/ dułzną flepotą yfz wiedząc prikazanie boże niechcza wiedzieć pod pokrywką czyftołcy wcielefnich nieczyftich grzechach iako w blocie po vfy leżą *SeklKat* K4, D2v, D3, D3v, D4, D4v (49); *KromRozm II* x2, x2v; *LubPs* S4; Ma ná ten czas mieć ná dobrej bácznołci Przykazanie Boże/ Nie bierz ná dáremno Imienia Bożego. *GroicPorz* y4; *KrowObr* 111v, 227; *Leop* 1.*Cor* 7/25; K temuć thez Zydowie należec powiadaia Bogá wfzechmogącego przykazanie/ o sfiodnym roku odpoczynienia *LeovPrzep* Iv; *RejPos* 218; *BialKat* 63v, 206 *marg*; A nawięcey niech to rofkázuie Pleban/ iż mamy w vćciwołci miec oyce ktoregobykolwiek oni ftanu byli/ ále ty ofobliwie/ z ktorychefmy fię rodzili: o ktorych zwłafzczá to [tj. czwarte] Przykazanie Boże mowi *KuczKat* 305, 280 *żp*, 290, 300 *żp*, 306 *żp*, 311 *żp* (10); Bo iefli to zá połpolite przykazanie Boże maćie/ co Pan rzekł do fámych Apoftólow/ Piyćie z tego wfzyfcy: Czemuż dżiatkam nierozumnym tego Sákrámentu nie dáiećie/ iefli wfzyfcy pić máia? *WujJud* 178; *RejPosWstaw* [41⁴]; Przetoz [Chrystus] íam iáko fwemu práwu/ wziáwfy ná fię fluzebne przyrodzenie/ podlega: y íam będąc oboygá zakonu tworcá/ przykazanie oycowfkie wedle przyiętey náturey pełni. *SkarŻyw* 2, 235 [2 r.], 504; *CzechEp* 280; *WerGość* 210; [fragment pieśni przeznaczonej na porę dnia przed świtaniem] Kury pieią tuż świtanie/ wfpomniłz ná vpominanie/ Kryftowo przykazanie. Włzem nam mowi byfmy czuli/ á przyścia iego czekáli/ á w pámieći go mieli. Bo nie wiemy przyścia iego/ wieczornego, pułnocnego *ArtKanc* T4v; *LatHar* 165 *marg*; Przykazanie Páná Chriftufowe o miłości fpołeczney

często powtorzone. *WujNT Ioann 15 arg*; Kto miłwie bliźniego iáko łam siebie/ ten wżytok zakon wypełnił. Nie iest tedy rzecz niepodobna záchowác Páńskie przykazanie. *WujNT 664, 237 [2 r.]*, 664 *marg*; *SarnStat 517, 643, 708, 714, 1267*; Przebieżmy tedy co nakrocey bydź może/ przednie przykazania Boże/ á obacźmy iáko łie im w Krześciáństwie á zwłázcźá v nas w Polźce dofyć dzieie. *PowodPr 28*; Przeciw czwartemu Przykazaniu Bożkiemu/ ktore obrázy łá ciężłze. *PowodPr 58 marg*; Szofte przykazanie Páńskie pod tytułem Cudzołóstwá/ zákázuie wżelkiey płoty/ y rospufty cielesney *PowodPr 70*; Ołtátniego troygá Przykazania Bożego powinności/ iuż łie też w przelźtych [częściach] nieprzepomináły [tj. były wymienione]. *PowodPr 80, 47 marg, 49, 58, 67 marg, 70 marg, 75*; *SkarKaz 43b*. Cf »wedle przykazania Pańskiego«, »z Krystusowego przykazania«, »przeciw(ko) przykazaniu bożemu«.

»przykazanie(-a) Dekalogu« (3): DE OCCVLTO: Y o pohámowaniu złych vczynek niektórych potáiemnych/ ktore w myśli á w łámey woley zołtáią/ z łrony ołtátniego boże⁸⁰ przykazania Dekálogu. *SarnStat 714, 99*; *PowodPr 63 marg*.

»przykazanie nowe« = *mandatum novum Vulg [szyk 5:5] (10)*: Dáię wam nowe przykazanie/ ábyście łie zobopolnie miłowali: iákom ia was miłował/ ábyście łie y wy (ták) miłowali łpolecznie. *Leop Ioann 13/34*; *RejPosWstaw [143⁴]*; *Przykazanie nowe dáię wam [Ioann 13/34]*.) Stáre przykazanie było: Miłuy bliźniego łwego/ iáko łam siebie: A nowe iest: Miłuyćie łię łpolecznie/ iáko was Pan Chrístus vmiłował. *WujNT 362, Ioann 13 arg, 34, s. 362 [2 r.]*, 1.*Ioann 2 arg, 2.Ioann 5, Bbbbbbb3*.

»przykazanie święte« (1): Iż wy zápamiętáwłzy Páná Boga/ y iego przykazania Świętego/ gdzie mowi. Niemiey Bogow cudzych przedemną: Tę obłudę martwą y nitzemną łwiecę/ wietzorną woniáiącey łotkości offiárą zowiećie/ y tznycie. *KrowObr 88*.

»przykazanie(-a) zakonu (starego), zakonne« (5:4): Troiákie przykazánye zakonu łtáre⁸⁰. *KromRozm II k2 marg, 13v, m3*; To Przykazánié Zakónné [zawarte w *Deut 17/12*]/ ku Nowemu Zakónowi wżyłtko łye łciága *OrzQuin L2v*; *LatHar +++*; Wielkie przykazanie zakonu. *WujNT Matth 22 arg, s. 661, Iac 2 arg*. Cf »mimo przykazanie zakonne«.

Szeregi: »przykazania(-e) i (a) prawa(-o)« [szyk 1:1] (2): THE łá przykazania y práwá Sądowe/ wedle ktorych łie macie łprawowác [*praecepta atque iudicia, quae facere debetis*] w źiemie/ ktorą Pan Bog oycow twoich da łtobie *Leop Deut 12/1*. Cf »wedle przykazania«.

»przestroga a przykazanie« (1): Nie mniey też nas w tym przelźtrzegł Pan náłz miły Iezus Chryłtus [...] temi łłowy: Wáruycie łię/ áby łnadź nie były obciáżone łercá wálze obźárltwem y piiáństwem. Ktorey to przelźtrogi á przykazania Páná náłzego/ nie mielibychmy łobie łekce powáźác *WerGośc 210*.

»ustawy i przykazania« (2): Y támże vłtáwił im [*Jezus apostołom*] pewny kłtáł/ yáko krzćie myeli/ W imyę oycá/ y łyná/ y duchá łwyętego. Ktorą vłtáwę oni też wnet w dźyeń łwyęteczny odmyenili. Abowim gdy oná zgráyá [...] po kazányu Pyotrá łwyętego/ pytála: Co mamy czynić brácyá? Odpowedył Pyotr: Pokutuyćie/ á nyechay káždy z was będye okrczon w imyę Yezufá Kryłtufá: Oycá/ y Syná ny łpominał. [...] Widźił yáko to Apołtołowy vłtáwy y przykazányá Páńskie odmyenyáli. *KromRozm II x2v, yv*.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. według) przykazania« = *secundum mandatum Vulg (10)*; *SeklKat G4*; Przyłzedłzy też niewiáłty ktore były z nim przyłźly z Gálileiey/ ogládały grob/ y iáko było

położono ciało ie^g A wrociwfy fię nágotowały wonnych rzeczy y máści: ále wždy w fzábat wfpokoily fię wedle przykazania. *WujNT Luc 23/56*.

~ *Wyrażenie*: »wedle przykazania Pańskiego, bożego« (2:1): *SeklKat* I4v; Boć y my niehcemy/ áby chwałá y modlá y cześc lámemu Bogu powinna/ komu inlzemu miałá byc wyrządzaná. (-) Wedle przykazania Páńlkiego/ gdzie mowi: Páná Bogá lámego będziefz chwalił/ á iemu lámemu będziefz fluzył. *WujJudConf* 53v, 61v.

Szereg: »wedle prawa a przykazania« (1): bo vrzędowi wołno zle karac/ á zabyac wedle prawa/ á prikazania Bożego/ gdzie mowy nie dopućiż złoczynczy nafwęcice żic *SeklKat* I4v. *Cf* »rządzić się wedle przykazania«. ~

»z przykazania« (1):

~ *Wyrażenie*: »z Krystusowego przykazania« (1): Powiedzże tu iufz s tzyie^g rofkazánia to vtzynili ci Papieże [tj. *ustanowili Miłościwe Lato*]: Niemożez te^g rzec/ áby s Kryftułowe^g przykazánia/ boć Kryftułowe Miłościwe lato/ nietylko każdego roku iest y ftoi/ ále tefz każdego dnia y każdej godziny *KrowObr* 78. ~

»przeciw(ko) przykazaniu« (9): Ztąd tedy cołmy powiedzieli łatwie się poznać może/ ktore tho fą rzeczy ktorych się przeciw temu [tj. *trzeciemu*] Przykazánium dopufzczamy. *KuczbKat* 300; Obłudnośc iest przeciw temu [tj. *ósmemu*] Przykazánium. *KuczbKat* 340 *marg*; Bo iefli to prawdá/ że tu Pan Bog wfzelákich obrázow zákázuie: powiedzże mi czemu lam Pan Bog przeciwko Przykazánium fwemu kazał wczynić obrázy Cherubinow nád fkrzynią/ y obraz Wężá miedziánego? *WujJud* 46v; *PowodPr* 39, 71.

~ *Wyrażenie*: »przeciw(ko) przykazaniu bożemu, Pańskiemu« [szyk 3:1] (2:2): Rad bych flyłfał czim by fwego dyabelskiego fstatutu/ okrutni/ haniebny zabiaczce/ chcieli bronieć/ ktorzi niewftidliwie przeciw fczereemu przikazaniu tępu pańskiemu wftawyły/ aby wolno człowiekowy człowieka zabyć y zapłacić go *SeklKat* I4, H3v; Ale coż o bogaczach onych rzeczemy/ ktorzy od tych co zápłacić niemoga/ ciężko rzecz pożyczaną wyciągáią: á przeciwko Bożemu Przykazánium [tj. *przeciwko siódmemu przykazaniu Dekalogu*] takie ciáże od nich biorą/ iákic im ku ciálá ich obronie fą potrzebne. *KuczbKat* 330; *Ieftci grzech do śmierci* [1.*Ioann* 5/16].) Grzech ná śmierć ábo do śmierci (według Auguftyńá y Grzegorzá ś.) nie ieftci ládá grzech śmiertelny. Bo ináczey/ nie godziłoby fię modlic zá tymi ktorzy śmiertelnie grzelzą: co iest profito przeciw przykazánium Páńlkciemu: Modlcie fię zá tymi ktorzy was prześláduią y potwarzáią [Matth 5/44] *WujNT* 828. ~

»mimo przykazanie« (1):

~ *Wyrażenie*: »mimo przykazanie zakonne« (1): Ty też [przepisy sądowe Starego Testamentu] lámym żydom zwirchownye fluzyły: A my krzelciyánye nye yestefmy ná nye powinni/ co fye z Ewányeliey á náuki Kryftułowey okázuye: gdy cudzołożnicę mimo przykazánye zakonne od kámyenowányá wybáwił *KromRozm II* 14. ~

ββ. *Ogól prawa bożego, wszystkie przepisy obowiązujące wiernych, też Dekalog* [tu sg równoznaczne z pl] (796) : Tedy ziemia wezdrzáła á niebiofa defzcz fpuściły od obliczności boga na gorę Sinai z ftepuiącego od obliczności boga Ifraelskiego. [Ps 67/9] (*koment*) wlytoko to było gdy pan bog dawał przykazanie Moyfelfzowi na gorze Synai. *WróbŻołt* V7v; Będę chwalił ciebie w ferczu naprofczczonym dla tego iżem fie nauczył fádow fprawiedliwości twoiey. [Ps 118/7] (*koment*) To iest przykazania

twego ktore człowieka vsprawiedliwia. *WróbŻolt* nn5v; W przykazaniu twoim miły panie będę fie ćwiczyl/ á będę obaczał drogi twoie. *WróbŻolt* 118/15; Oto namię grzeźnici lidło zařtawili miły panie/ a wřzakożem ia w przykazaniu thwoim nie bładził. *WróbŻolt* 118/110, ggv, nn5, 118/6, 19, nn7v (42); y fkrzynię w ktorey było przykazanie iego y nápis wiecznego przymierza iego [Bóg] wydał wfrogie ręce nieprzyacıól ich *RejPs* 117; ále ty moy pánie zdbrotliwofci twoiey rácz wpokoiu záchowác mnie/ ábych ia niwczem niemiał przyczyny omieřzkác przykazania twego. *RejPs* 181v; A wiele ich iest kthorzy zá nic łobie niemáiąc náuki twoiey y mnie przeladuią y przykazanie twoie *RejPs* 187, 27v, 176v, 183v, 186; KTo chce wiedzieć wolą Bożą wprzykazaniu opyřfaną. Członki wiari/ sacramenti Pożitek pańskiey modlitwy. Ma ty kxiałki pylno czitać/ y naukę řnich pamietać. *SeklKat* A6, A3v, Nv, N3; *RejKup* cc2; *KromRozm I* C4v, F4v, H2v *marg*; Ale iż zá zákáženim przyrodzenia ludzkyego przez grzech/ záćmyony y wymázány yákmyarz były z řerc ludzkich ty przykazánya/ przez Moizeřfá ye Bog żydom odnowił. *KromRozm II* k2v, b2, k2, n2, x4v; *BielKom* B7; Bo gdim znał że řy przeciwnik ná mie obruřfyc chciał Ná ten czáfem ya w duřfy řwey wielkie wefele miał/ Wyedząc iż řtolicá Páńfka nye przyřtanie k złořci/ Gdyż w wyernym řwym przykazaniu nye zmyřla chytrořci. *LubPs* V4; Boć to iřcye řą przekłęci co wfřetecznořć płodzą/ A od twego przykazánya záváždy řtroną chodzą *LubPs* aa5v; Xtařtownyem fie przyřtořował vprzeymą miłofcyą/ K twemu Pánie przykazányu z wyelką řwą pilnořcią *LubPs* cc, S4v *marg*, aa5v, bbv, bb2 [2 r.], bb5v, cc2; *RejWiz* 183; Dobrotliwofci [!] y kárnořci y vmieiętnofci náucz mię: bom wierzył przykazániam twoim. *Leop Ps* 118/66, *Ps* 118/45, 69, *Eccli* 28/7, *Mar* 10/19, 1.*Tim* 1/5; Abowiem gdy Moizeř wfzythko przykazanie wedłóg zakonu oznáymił wřzemu ludowi/ wřiąwřzy krew z ćieláth y kozłow/ z wodą y wełną czerwoną y Hizopem pořpołu/ y řámy křięgi/ y lud wfzythek pokropił. *BibRadz Hebr* 9/19, *Ps* 118/131, 1.*Ioann* 5/3; *BielKron* 43v; *SarnUzn* C8; *RejAp* 32; *RejPos* 44, 72; *RejPosWiecz*³ 98; *BiałKat* 23v, 66; *KuczbKat* 265 [2 r.]; Iáko Pan Bog obaczywřzy roznořć przyrodzenia ludzkiego/ y rozumem y przykazániam řwym ozdobić y przelřzegác go raczył. *RejZwierc* A5, 4, 4v [2 r.], 257v, Bbb3; A kořcioł/ ktore řwięta y iáko mamy řwięćić okázuiąc/ rořkázuię: Dni řwięte od kořciołá vřtáwione řwięć: Mřzey řwiętey w káźde řwięto naboźnie řłuchay. Skąd baczyłř/ że Pan Bog nie wfzyřtkiego w przykazaniu řwoim dołóżył/ ále kořciołowi niemáło deklárowác y řtanowić zořtáwiał. *WujJud* 74v, 76v; Kto gárdzi rzeczą (iáką) vtráci ná niey/ á kto řię boi przykazánia/ będzie mu nágrodzono. *BudBib Prov* 13/13; Nie przychodz przed Páná z proźnemi rękomá. Bo wfzyřtki ty rzeczy pořtanowione řą dla przykazania. *BudBib Eccli* 35/5[7], *Ps* 118/143, 151, *Eccli* 29/12; Bo iednák odłózenie bywa vprzedzáięcego przykazánia [tj. *prawa zezwalajúcego na pełnienie obowięzków kapłańskich wylácznie potomkom Aarona*]/ prze iego mdłofć y niepożytek. *BudNT Hebr* 7/8[18]; A przykazánia iego ćiężkie nie řą. *BudNT 1.Ioann* 5/3, *Luc* 18/20; Ale y nád to/ iefzczę fie/ y řtąd ich [*katolików*] opácźny rozum/ y omamienie pokázuię: gdy fie do tego przykazánia ná kámiennych tablicach řpiřanego kthorego iuź nie mářz przywřzuią/ á infze wfzyřtkie rzeczy/ w křięgách Moyřefzowych ktore y po dziś dzień trwáią opiřáne/ w ktorych teź te tablice/ řwiádectwo y zalecenie miáły/ opuřzczáią. *CzechRozm* 101, 101v; Lecź niebieřkie przykazánia wfzyřtkim ktorziby řię od poźádliwofci ćieleřney hámovác niemogli/ kaźą/ áby żony poymowáli *ModrzBaz* 54; *KochPs* 181; Abo y to/ godnoli odpířánia/ co mowi [*křiadz Powodowski*] [...] iż řyn Boży piřał przykazanie

Boże ná tablicách kámiennych mocą y rámieniem ábo ręką bogá oycá/ to ieft duchem ś. *CzechEp* 320, 121, 280; [*Jezus*] Miecz fwoy ostry ná złościwe/ przykazanie ftráfzliwe/ wyciągnął, by ie łobie podbił/ á ku pokućie wšytkie fklonił. *ArtKanc* A13, E13v, M3v; RZeki [*tj. obfite łzy*] z siebie pułzczáią oczý/ Pánie/ moie/ Ze lekce poważyły przykazanie twoie *GrabowSet* K4, K4v; O Boże wfzechmogący/ [...] rácz opátrzyć flugi twoie/ takim pokoim/ iákiego świat dáć nie może. áby y fercá náŝe przykazaniu twemu były poddáne/ y po oddaleniu twogi nieprzyacielfkiew/ czáły náŝe zá obroną twoią były fpokoyne. *LatHar* 102; Oto ia [*Chrystus*] ieftem wyfádzony ná kroleŝtvo od niego [*od Boga Ojca*]/ nád gorą ŝwiętą iego/ rozgłáfzáiac przykazanie iego. *LatHar* 359, 91, 182, 607; Y pytało go niektore kŝiáŝę/ mowiac: Náuczycielu dobry/ co czyniac otrzymam żywot wieczny? A Iefus mu rzekł: [...] Vmieŝ przykazania? Nie zábijay: Nie czudzołoz: Nie krádni: Nie ŝwiádcz fałzywie: Czći oycá twego y mátkę. A on rzekł: Tegom wšytkiego przeŝtrzegáł od młodoŝci moiey. *WujNT Luc* 18/20; Poŝádlivoŝć tu zowie grzechem/ iŝ ieft fktek/ przyczyná y máteria grzechu/ y iákoby chorobá iákaŝ y niemoc w nas/ fklániáiac nas do złego [...]. Lecz nie ieft właŝnie grzechem/ áni ieft zákazána przykazaniem *WujNT* 543; Kto gárdzi koŝciołem y porzádnemi páfterzami iego/ y náuką ich ábo przykazaniem: ten nie mniefy grzeŝzy/ iáko gdyby fámeŝo Bogá przykazania wzgárdził. Bo fá od Duchá S. á nie zgoła ludzkie przykazania. *WujNT* 710; Ano koniec [*tj. cel*] przykázania ieft miłozć z czyftego fercá/ y fumnienia dobrego/ y wiary nieobłudney. *WujNT* 1.*Tim* 1/5, s. 48 [2 r.], 80, *Mar* 10/19, s. 193, 271 (17); Sam záŝię Pan Bog przez Izáifzá ták mowi: O kiedybyŝ był/ (ludŝie moy) pilnowáł przykazania mego/ byłby fie ŝtał pokoy twoy iáko rzeká [...] y fprawiedliwoŝć twoiá/ iáko obfitoŝci morfkie *PowodPr* 27; *SzarzRyt* A3v.

przykazanie czego [= *dotyczące czegoś*] (1): iŝ z tych dárow Duchá S. Chrzeŝćijáńŝkiego żywotá przykazania czerpamy: y poczuć możemy/ iefliŝe w nas ieft Duch S. *KuczbKat* 70.

przykazanie czego [= *gdzie podane*] (2): Naczáł mie prowadzić ŝcieŝzkami fprowiedliwoŝci á to dla imienia ŝwego. (*koment*) Prowadzić ŝcieŝzką [*Ps* 22/3]) to ieft dáł mi przykazanie Ewangeliy ŝwiętey. *Wróbŝołt* H3v, pp7.

cum inf (1): Mamy temu wierzyc/ ŝe wfzelky fluga koŝcielny kaplań [!] odkoŝciola na to wybrany ma moc ieden iako drugi opowiadac ludzam odpufczenie grzechow/ y przikazanie boŝe odpufczac ie zroŝkazania boŝego/ tim ktorzi ich przeŝtaią *SeklKat* X2.

W połączeniach szeregowych (30): *Opecŝyw* 178v; Ktore fá złe vczinki y grzechi przeciw temu [*tj. trzeciemu*] przikazaniu? (–) [...] Proŝnowáć/ á nieuczić fię tich ŝwiętych rzeczi/ ktoreŝ powinien vmieć/ iako ieft przikazanie Boŝe/ członki wiary krzeŝciańŝkiew/ pacierz y ŝacramenta *SeklKat* G2v, C, D2, S, Zv [2 r.], Z2; *KromRozm I* I4; Páciérz/ Credo/ Boŝé przykázanie Euangeljé dni ŝwiętych/ fá nauki chrzeŝćjańŝkiei fumną *MurzNT* 28v marg; *KromRozm II* m4; *KromRozm III* B8v; *KrowObr* 115; [*Jahwe kieruje wezwanie do Mojŝesa*:] Ale ty zoŝtań tu femną/ á powim ci wfŝytkie przykazania moie/ y Cerimonie/ y práwá ŝáďowe *Leop Deut* 5/31; TE fá przykazania y te Obrzedy ŝwięte/ y práwá ŝáďowe/ ktoreŝ przykazał Pan Bog wáŝz/ ábych was ich vczýł *Leop Deut* 6/1; [*Bóg mówi do Salomona*:] A bęďiefli chodźł drogami moimi/ á ftrzegł przykazania y roŝkazania á poruczeńŝtwá moiego/ iáko chodźł Dawid oćiec twoy/ przedłuŝę dni żywotá twe⁸⁰. *Leop* 3.*Reg* 3/14; [*Jahwe przemawia do Ezechiela*:] Fizerunk domu/ y budowánia iego/ wyŝćia y wchodzenia/ y wfŝytko

wypifanie iego/ y wśftornkie przykazania iego/ wśfytek porządek/ y wśfytkie prawá iego vkaż im [Izraelitom] *Leop Ez* 43/11, 4.*Reg* 17/13, 2.*Esdr* 1/7, *Ier* 44/23; *BibRadz* 2.*Par* 19/10; *RejPos* 190v, 349; *RejZwierc* 196, 256; Oltrzegay fię ábjś nieprzepomniał Iehowy Bogá twego/ ábo żebyś niepilnował przykazań iego/ y ładow iego/ y wśftaw iego/ ktore ia przykázuię tobie dzifia. *BudBib Deut* 8/11, *Deut* 30/16, 3.*Reg* 6/12; *CzechRozm* 144; Ieft też ofobne Bráctwo/ ktore dżiatki vczy náuki chrześcijiáńfkiej/ iáko Paćierzá/ zdrowey Máryey/ Kredá/ przykazania Bożego/ etc. *ReszHoz* 131.

W charakterystycznych połączeniach: przykazanie(-a) anjelskie (2), niebieskie; przykazanie(-a) dobre (2), gwałtowne, jawne, proste, srogie (2), straszliwe, światłe, wierne; chrześcijańskiego żywota przykazania; przykazanie ewangelijej (świętej) (2); brzemię przykazania (2), koniec (skończenie) [= cel] (6), odłożenie [= uchylenie, unieważnienie], summa (2), trwałość, użytek (2), wola (2), wykład (2); pilny przykazania (3); pożytek z przykazania; przykazaniu poddany (2); na przykazanie powinny; zakazany przykazaniem; przykazania(-e) nie są (nie jest) ciężkie (trudne) (14), każą [aby], odmienione być może, bywa wykonane, nie jest nad tobą, jest wieczne (3); bać się przykazania, badać się [= zgłębiać] (4), omieszkąć [= zaniedbać], pilnować (3), pragnąć, szukać (4), (na)uczyć (się) (13); nakłonić serce do przykazania; od przykazania stroną chodzić; (u)wierzyć przykazaniom(-u) (2); przystosować się k przykazaniu; lekce poważyc przykazanie(-a), (z)niszczyć [= przekroczyć] (2), w niwecz (w pośmiech) obrocić (2), przed oczyma mieć, odmienić, odstawić [= nie stosować się], oznajmić, (na)pisać [o Bogu] (7), połamać, porzucić, prześladować, przeźrzeć [= ogarnąć myślą], przyjmować, psuć [= zmieniać sens], rozgłaszać, (z)rozumieć (3), skazać, umieć (7), uznać, wyznawać, znać; nie błędzić w przykazaniu, ćwiczyć się, mnożyć się [= pomnażać w sobie], obierać się (2), rozkazować, rozmyślać.

Zwroty: »chodzić (a. chadzać), chodzący w przykazaniu(-ach); chodzić drogami (a. w drodze) przykazania, wedle (a. według) przykazania« = *ambulare secundum mandata a. in praeceptis, incedere in mandatis, ire in praeceptis Vulg; ambulare in mandatis PolAnt; per vias mandatorum ambulare Modrz [szyk zmienny] (16:2;2:2)*: Pienie o boiaźni bożey/ iż bogoślawieni łą oni ktorzy boiąc łie obrazić pana boga zawżdzi chodzą w drogach/ abo w przykazaniu iego *WróbŻolt* qq7, nn5, qq7; Przeto żeście offiárowáli Bálwánom/ á grzeźfyłiście przeciwko Pánu/ á nie flucháliście głofu Páńfkie⁸⁰/ á w zakonie y w przykazaniu ie⁸⁰/ y w świádectwach iego nie chadzáliście: przetoż przypadły ná was the złe rzeczy *Leop Ier* 44/23, *Ier* 44/10, *Bar* 2/10, *Luc* 1/6, *ZZ3v*; Będąc thedy błogosłáwiony Grzegorz Papięzem był bogoboyny y łprawiedliwy/ á we wśzem przykazaniu Páńfkim chodzący *HistRzym* 38v, 40v, 46v, 123; *RejPos* 350; *RejZwierc* 256; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *BudBib* 3.*Reg* 6/12; iefli [władca] drogámi Przykazania Bożego chodzić niebędzie/ nieináczy będzie poczytan/ iedno iáko on Saul Krol Izráelfki *ModrzBaz* 23v; *LatHar* 685; *KołakSzczęśl* B; A táć ieft miłość/ ábyfmy chodźili według przykazania iego. Abowiem to ieft przykazanie; iákościé łyźfzeli od początku/ ábyście w nim chodźili. *WujNT* 2.*Ioann* 6; Ciáło łzáráńcze/ ktore ieft brzuch/ znáczy haeretyki brzuchowi poddáne/ nieprzyiáciele poftow: przeco áni chodzą w drodze Páńfkiego przykazania/ áni látác mogą ku rozmyślaniu rzeczy niebieskich. *WujNT* 860, *Luc* 1/6.

»chować (a. zachow(yw)ać, a. zachowawać) przykazanie(-a); przykazanie może (a. ma) być zachowane; (za)chowanie przykazania« = *custodire mandata, mandata a. praecepta servare Vulg,*

PolAnt; attendere mandata, conservare a. facere mandata, custodire praecepta PolAnt; observare mandata a. praecepta, observatio mandatorum Vulg [szyk zmienny] (78;2;26): *OpecŻyw* 5, 96, 96v; *PatKaz III* 104v; *FalZioł V* 66; *WróbŻołt* 88/32, nn6; *RejPs* 184; *SeklWyzn* a4v, d3, f4; Ieſlibyście przykázaniá moie chowali/ będziecie mieſzkali wmiłości moiéi/ iakom iá przykázania oica moie⁸⁰ chował i wmiłości ie⁸⁰ mięſzkám *MurzNT Ioann* 15/10; *KromRozm II* k2v; Vpomina młodzieńczyká ku mądrości/ y chowaniu przykazánia/ á żeby ſie pilnie ſtrzegł łagodności ſłow niewiałt nieuczciwych *Leop Prov* 7 arg; A kto záchowywa przykazánia iego [Boga]/ ten w nim mieſſka/ á Pan teſz w nim. *Leop 1.Ioann* 3/24 [przekład tego samego tekstu *RejPosWiecz*²], *A3v, *Prov* 7/2, *Dan* 3/30; Pan Bog twoy poſtánowi cie ſobie ludem ſwiętym/ iákoć to záprzyſiągł/ ieſli tyłko przykazánia iego záchowywać będziefz/ á poydziefz drogámi iego. *BibRadz Deut* 28/9, *Deut* 28/13, I 426b marg, *Eccli* 32/25, *1.Ioann* 5/2, 3, *Apoc* 22/14; *OrzRozm* E4; *BielKron* 82; *HistRzym* 122; *RejPosWiecz*² 93v; *BialKat* 1; A nietylko tá rzecz zruſzy Chreſcijány ku chowaniu Przykazánia Boſkiego/ ále teſz y ku dziekowaníu pobudzi *KuczbKat* 265, 145; Ewángelia zakon/ to ieſt dzieſięćoro przykazánie Boże potwirdza/ y doſtátieczniey ie chować każe. *WujJud* 78v, 48, 76 [2 r.], 98v, 99, 99v [2 r.], 108v, 109v; *BudBib Eccli* 15/15; *BudNT 1.Tim* 6/14, *1.Ioann* 5/2, 3; Ieſli grzeſzny człowiek pokutować będzie zá grzechy ſwe/ á záchowa przykazánie moie/ wſzytkich iego złości zápomnię. *KarnNap* C4; Y trwa ſpráwiedliwość iego [Pana]/ do pokolenia trzeciego/ nád ſynmi ſynow dobrych ludzi wſzytkich zbożnych/ co Teſtáment trzymáią/ y przed ſobá máią/ przykazánie chowáią/ ná nie záwždy pámiętáią. *ArtKanc* Q20; *LatHar* 297; Záchowanie przykazánia potrzebne do zbáwienia. *WujNT Matth* 19 arg; A oto ieden przyſtápiwſzy/ rzekł mu: Náuczycielu dobry/ co dobrego mam czynić ábym miał żywot wieczny? A on mu rzekł: [...] A ieſli chceſz wnidz do żywotá/ chowayże przykazánia. Rzekł mu: Ktore? A Ieſus odpowiedział; Nie będziefz zabijał; Nie będziefz cudzołożył; Nie będziefz kradł; Nie będziefz fałszywie ſwiádczył; Czci oycá twego y mátkę twoię; Będziefz miłował bliźniego twego iáko łámego ſiebie. *WujNT Matth* 19/17 [przekład tego samego tekstu *KromRozm II*, *Leop* *A3v, *BialKat*, *WujJud* 99v, 109v, *WujNT* s. 81, *SkarKaz*]; Tu trzy rzeczy vważ/ przeciw haeretykom. Pierwſza/ Iż pobożni ludzie chowáią wſzytkie Páńſkie przykazánia: ktore ci powiedáią być ku záchowaniu niepodobne. Drugá/ iż ludzie bywáią vſpráwiedliwieni nie przez łámo poczytánie ſpráwiedliwości Páná Chriſtuſowey/ áni przez łámę wiárę/ ále przez záchowanie Bozkiego przykazánia. Trzecią/ iż záchowanie Bozkiego przykazánia właſnie ieſt vſpráwiedliwieniem náſzym. *WujNT* 193; Nie doſyc ná łámej wierze: bez trwałości, y záchowania Bozkiego przykazánia. *WujNT* 340 marg; Kto ma przykazánia moie/ y záchowywa ie; ten ci ieſt ktory mnie miłue. A kto mnie miłue/ będzie go teſz miłował Oćiec moy *WujNT Ioann* 14/21 [*idem OpecŻyw* 96v]; *Aby vſpráwiedliwienie zakonu* [*Rom* 8/4.] Z tego mieyſcá mamy przeciw odſzczepieńcom/ iż zakon/ to ieſt przykazánie Boże moze y ma być záchowane *WujNT* 550; Przetoż ieſli chceſz być zbáwion/ tedy wierz/ bądź poſłufzen koſcioła Kátholickiego/ boy ſię Bogá/ odſtápn od złego/ á choway przykazánie. *WujNT* 564; *Kłámca ieſt* [*1.Ioann* 2/4.] Tácyć ſá dziſieyſzy Ewángelikowie/ ktorzy mowią/ iż Bogá znáią przez wiárę: lecz przykazánia iego/ áni chowáią/ áni chować mogą; powiádáiąc że ieſt ku záchowaniu niepodobne. *WujNT* 820, 21 [2 r.], 81 [3 r.], *Mar* 10 arg, s. 193, 266 (52); Boy ſię Páná

Bogá/ á przykazanie iego záchoway/ á to iest co czyni człowieká dołkonálego. *WysKaz* 48, [24]; *SkarKaz* 350a; *CiekPotr* 21.

»czynić (a. uczynić), czyniący przykazanie(-a); dosyc (u)czynić przykazaniu« = *facere praecepta Vulg, PolAnt; facere mandata Vulg* [szyk zmienny] (15:1;7): Gdy tak przez wiarę nałzę [...] czyni nas pan bog/ z grzełnych íprawiedliwe łobie/ Tedy my wíprawiedliwieni/ mamy okałować wdzięczność nałzę przed panem bogiem/ czyniącz a pełniacz í chvcia/ ile nawięczei możemy/ iego przykazanie/ ziego pomoczą. *SeklKat* b3v; Bogosławiony ten iest ktori fię boy páná Boga á rołmiłla y cziny przykazanie iego. *SeklKat* E3v, N3; Iesli niebędziefz łluchał głofu Páná Boga twego/ ábyś łtrzegł/ y tznifł włyfłthko przykazanie iego/ y włtháwy/ ktore ia przykázuię tobie dzifia/ przydą ná cię/ włyfłtki przekłętwá ty *KrowObr* 109; Czyńcie przykazania moie/ á ładow przyłtrzegaycie y wypełniaycie ie/ ábyście mogli mieszkáć ná ziemi/ krom wólkeliego łtrachu *Leop Lev* 25/18, *Lev* 19/37, 20/8, *Deut* 11/22, *Ez* 37/24, 43/11; A gdy fię do mnie náwroćicie łtrzegąc przykazania mego y czyniąc mu dołyc chociażbyfię byli wygnáni ná kray łwiátá/ tedy was ztámthąd zgromádzę/ y przywiodeę do mieycá ktorem obrał ábym thám połtáwił imię moie. *BibRadz* 2.*Esdr* 1/9; *BielKron* 32; *RejPosWiecz*³ 98; Náđ tho/ Dawid Prorok przydawa y moc Angiołom/ onymi łłowy: Mocni w łile/ czyniący przykazanie iego. *KuczbKat* 20; Može człowiek wíprawiedliwiony/ zá łáłką miłego Boga dołyc vczynić Zakonowi/ to iest Przykazaniu Bożemu. *WujJud* 76v, 76v *marg*, L18; A ty fię wroćifz y vsłuchałz głofu Iehowy/ y vczynifz wólcelkie przykazanie iego/ ktore ia tobie przykázuię dzifia. *BudBib Deut* 30/8, *Deut* 30/11, 2.*Esdr* 1/9, *Ps* 118/166; *KołakSzczeńł* B3; W tym znamy iż miłuiemy łyny Boże [tj. *swych braci*]: gdy Boga miłuiemy/ y przykazania iego czynimy. *WujNT* 1.*Ioann* 5/2.

»dać (a. (po)dawać, a. wydać) przykazanie(-a); przykazanie(-a) (jest) podane (a. dano)« [szyk zmienny] (17;7): *PatKaz II* 63v; *WróbŻołt* H3v; *MurzHist* R4; *KromRozm II* lv; *BielKron* 77v; Pánie boże krolu mocny/ ktorys nam dał przykazanie/ ktorys iest oczekawanie ludzkie y zbáwjenje ich/ przydż ku wybáwieniu nas. *HistRzym* 76; Iáko Pan podpieráiac rozumu dał ieszcze ktemu przykazanie łwoie. *RejZwierc* 4v, A5, 4v *marg*, Bbb; *WujJudConf* 74v; Abowiem zakon wieczny/ przyrodzony/ Bołki: ktorego wedle Moyłezá fummá iest dziefięcioro przykazanie ná dwu kámiennych táblícách/ od łámego Boga Moyłezowi podáne/ [...] wnéłtrznego człowieká ná duchu vmyłłu iego/ y ná fumnieniu vpomina/ náuczá/ pobudza: žeby czynifł to co iedno czynić ma/ ták przeciw Bogu iáko też przeciw bliźniemu *CzechRozm* 89, 97v, 99v, 101v [2 r.]; Gdzie też [Jezus; *Matth* 15/3-4, 6, *Mar* 7/8, 13] nie wkłáda tego ná fię/ žeby on miał przykazanie dáwác: y co żydom rołkázowác łtárym: ále ná Boga oycá łwe⁸⁰. *CzechEp* 281, 279 *marg*, 317; WSZelki co żádáłz zbáwienia/ Słuchay tego Przykazania/ ktore tobie Pan Bog wydał/ abyś ie pełnił rołkazał. Iam iest BOG troy to małz wiedzieć/ nie chćieyże innych náđ mię mieć/ włyfłtko ferce, myłłi łwoie/ obráca y ná wołá moię. *ArtKanc* M3v, P6, S17; niechay będzie [*serce moje*] kámieniem przywáłone/ z łtrony włtáwicznego ná Bołkie twoie przykazanie/ ná kámiennych przedtym táblícách podáne/ włpominania *LatHar* 231; *PowodPr* 51.

»przykazania dzierzeń się« [szyk zmienny] (2): *KromRozm II* m3; Ale my dżyerząc łye przykazánya páńłkyego/ nyemamy im [*innowiercom*] wyerzyć/ áni wychodzić gđyze ná łtroneę z powłłechnego kołcyoła *KromRozm III* E5.

»grzeszyć (*a. zgrzeszyć*), grzech(y) przeciw(ko) przykazaniu; grzeszyć nad przykazanie« (4;2;1): Sg[rze]fifilcyem przecyw [twemu] zakonu ij twemu przikazanyu pichę; lakom[ft]wem gny[e]wem. *BierRaj* 18v; Wyznamam też y tak trzymam/ wedłvg S. Pawła nawki [!]/ 1. Corin. 5. y Concilium Meldeńkiego/ yż ma być klątwa iawna/ na ty/ ktorzy iawnie grzeżę/ nad przykazanie boże *SeklWyzn* d2, c4; *SeklKat* Xv; Ale nędzny człek [...]: niewdzięczny iest łalki Bożey/ ile kroć grzeży przeciw przykazaniu Boże^{mv} *HistRzym* 69v, 120v; *LatHar* 113.

»przykazanie gwałcić; zgwałcenie przykazania« (2;3): niechby łobie y ono przeczytał *X(iqdz)* *K(anonik)* co iest Máth. 6. v 26. y 30. [...] Iáko y ono Máth. 15. v 3. 4. gdy łtrofuie Zydy/ dla zgwałcenia przykazania Bożego/ przez wltawy ich/ mowiąc im. Abowiem Bog przykazał czći oycá twe^{so}. *CzechEp* 281, 65 [2 r.]; Było nam rowno źle y dobrze czynić/ dla grzechow náfzych nie chcemy fię wftydzić/ Przykazanieśmy thwe częłto gwałcili/ gniew záfłżyli. *ArtKanc* R17v, M5.

»opuścić (*a. opuszczáć*) przykazanie(-a); odstępowáć, odwrócić się od przykazania; odstąpienie przykazania« = *relinquere mandatum PolAnt, Vulg; derelinquere mandata a. praecepta Vulg; a praeceptis declinare Modrz* [szyk zmienny] (7;2;1;1): Boć otho mało iż mie nie zniłczyli na ziemi/ [...] A włzakożem ia nie opułcił przykazania twego. *WróbŻolt* 118/87; SPrawey myłli iłciem záfłždy miał wwielkiey nienawilci ludzi złofciwe/ á bárzo bych rad áby fie odemnie co nadáley odłaczyli/ áby mi łnich przekalká nierofłá opułłczáć przykázanie páńłkie ktore ia łobie chowam zá napewnieyłłá tarcz obrony moiey. *RejPs* 184; ia wiem iáką nienáwifcią ty záfłždy niłłcifz ony ktorzy ácz potáiemnie ále wždy odłtępuią od przykazania twego *RejPs* 184; *MurzHist* R4; *MurzNT Mar* 7/8; A włłákwem ya miły Pánie w tym wytrwał łtátecznie Zem przykazánya twoyego nye opułcił wyecznye *LubPs* bb3; *Leop 2.Par* 7/19; *HistHel* B4v; *ModrzBaz* 17; *WujNT Mar* 7/8; Wtora przyczyná wpadku Pańłtw Krzełłiáńłkich/ iest zuchwále odstąpienie Bogá/ religiey/ y przykazania iego *PowodPr* 26.

»pełnić (*a. wypełni(a)ć, a. napełnić, a. spełnić*), pełniący przykazanie(-a); przykazanie bywa (*a. może, a. ma być*) wypełnione (*a. wypełniane*); pełnienie (*a. wypełnienie, a. wypełnianie*) przykazania« = *facere praecepta Vulg, PolAnt; complere a. facere a. servare mandata Vulg* [szyk zmienny] (46;1;3;14): POfym dziewitza Maria ku łmierci fie łprawiała/ ij kołcielné fwiátołci z nábożeńłtwem przyięła/ nie ijzby ijch potrzebowała/ ale by pokoreę/ posłuffeńłtwo/ ij przykázanie boże wypełnila *OpecŻyw* 178v; bo przykazanye włzytky ludzeye obuyázuje aby ye pelnyly *PatKaz III* 135; [*Maryja mówi:*] gdym byla yefcze mloda wpulnoczym wftauala a w kołczyele pokłáknáwłzy takom łyá panu bogu modlyła Napyeruey aby włzechmogáczy bog dal my łalką yz bych yego przykazanye napelnych mogła a uewłzythkym uolá yego uczynycz *PatKaz III* 152, 128v, 135, 146; Ale pierwey niłłim fie wkorzył zgrzeżyłem [*Ps* 118/67] (*koment*) To iest niłłim łcifnion karaniem twoim zgrzeżyłem nie pełniácz przykazania twego. *WróbŻolt* 004v; Day miły panie aby łerce moie było niepokalone w łprawiedliwofciach twoich abych niebył pofromoczón. (*koment*) w łprawiedliwofciach [*Ps* 118/80]] czufł w pełnieniu zakonu thwego y przykazania. *WróbŻolt* 006, nn5v, 118/10, 00, 002, 007 (10); *RejPs* 186v; *SeklWyzn* a2, b3v, d3, d4; *KromRozm II* kv [2 r.], k3v, m2; *KrowObr* 168v; Y przykazał [*Aza*] ludu ludłkiemu áby pátrzáli Pána Bogá oycow łwoich/ ázeby pełnil Zákón Boży/ y włztornkie Przykazania iego. *Leop 2.Par* 14/4, *A3v, *Deut* 6/1, 30/11, *2.Esdr* 1/9; *BibRadz Ez* 18/19; *BielKron* 43v, 45; *HistRzym* [39]v, 69v; [*małżeńłstwo*] Tłumi chłciwofci y nieporządnołci: [...] przykázanie

Boże [zawarte w Gen 1/28: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się”] pełni: pothómstwo pobożné y pocźciwé wedle woléy Bożéy wypładza *BiałKat* 368v, 33v; Iáko y do Rzymian [św. *Paweł*] piźząc mowi: Nie słuchacze/ ále słprawcy słowá Bożego/ to iest ktorzy pełnią Przykazánie Páńskie/ będą wśprawiedliwieni. *WujJud* 97v, 79v, 107v; Bo ácz Phárizeyfka słoá vczyłá/ że nie potrzebowały słprawiedliwy pokuty/ że od młodości pełniły/ w ich školie/ wśzytky przykazánia/ że niebyli iáko inśzy liudźie/ grzesnyśmy [lege: grzesznymi]/ táć náuká/ omilność byłá *BiałKaz* Bv; *SkarJedn* 36; *KochPs* 3; *SkarŻyw* 3, 358; *ReszPrz* 24; Vdaymysz się ná wierne w čás pokutowánie/ á słpośobmy się słpełnić Boże przykazánie *ArtKanc* K, L7v, M3v, S17; áby mi też dał [*Duch Św.*] słtáteczné wyznánie człónkow wiáry świętey/ y wypełnienie przykazánia Bożego *LatHar* 490; Chwalćie Páná y wy Anyołowie iego/ w síle potężni/ przykazánie iego pełniący/ roskazánium iego posłuszni będący. *LatHar* 563, 211, 563; *KośakSzczęśl* B, B3v; *Zakon wypełnił* [*Rom* 13/8].) Stąd mamy/ iż zakon ábo przykazánie Páńskie/ może y ma być wypełnione: y wypełniáne bywa przez miłość w tym żywoćie. *WujNT* 568, 568 marg, 595, 661, 722; *PowodPr* 28 marg; *SkarKaz* Oooo2b.

»przestępować (a. przestąpić) przykazanie(-a); przeciw przykazaniu wykroczyć, wystąpić, występki; wykroczyć z przykazania; przestępca, przestępstwo przykazania« = *praetermittere a. transgredi praecepta Vulg* [szyk zmienny] (15;1:1:1;1:2:2): Hęc omnia venerunt super nos nec obliti fumus te: et inique non egimus in testameⁿto tuo. Ty wśitki ciężkości przyśły na nas/ á wśakoż nie zapamiętaliśmy ciebie miły pánie/ á nyłmy [!] przestępowali przykazania twego. *WróbŻółt* 43/18; *SeklKat* X; *KromRozm I* L; *KromRozm II* k3v; Náđ to ná tym Sądzie wielkim w máłych Miáłteczkách y ná Wśiách bywa bádanie (co zowú Rugiem) o záchowánium obyczáiw y wyśtepkow káźdego Miefzczániná/ ábo też Wiefłkiego Ludu/ gdzie wyśtepní iáwnie bywáią karáni/ ielliby kto iáwnie pezećiw [!] Bożemu Przykazánium/ ábo wśtáwom Kofćiołá krzećiáńskiego wyśtąpił. *GroicPorz* k; *KrowObr* 47v; Rośpomni się [Boże] ná flowo kthoreś mowił Moiześłowi słudze twemu/ rzekąc: Gdy przestąpićie przykazánie moje [*Cum transgressi fueritis*]/ rozprośzę was miedzy ludzi. *Leop* 2.*Esdr* 1/8, *Tob* 4/6, 3.*Mach* 7/9; W Argentoracie y około Káplani się ożeniáli/ dla czego też były wielkie roznice miedzy imi gdy byli ofkárzeni/ powyádáli przed Biskupem żełmy nic przeciw przykazánium Bożemu niewykrocźili/ gdyż wśytkim iednáko wśtáwione iest małżeństwo *BielKron* 200; *HistRzym* [89]; *RejZwierc* 47v; *BudBib* 1.Reg 15/23; *KarnNap* C3; *SkarŻyw* 40; Iákoż záprawdě nie pomáłuchmy wykrocźyli z powinności Chrześcijáńskiey/ y przykazánia iego [*Chrystusa*] świętego/ ktore nam zośtáwił ná piśmie v Prorokow y v Apośtołow słwoich miłych/ ábyłmy ie czytáiąc/ wedlug niego się słprawowáli/ y namniey z niego nie wykracźáli *WerGośc* 209; A przetoż ábo pokaranie/ ábo zgánienie przestępsťwá przykazánia Bożego káźdego z tych dzieśiáći/ w piśmie S. naydziełz. *LatHar* 119, 19, 112, 144; Gdyż przestępcy ánielłkiego przykazánia [tj. *Starego Przymierza zawartego za pośrednictwem aniołów*] wzięli godne słkaranie. Dáleko więcey karáni będą przestępcy przykazánia Páná Chriśtuśowego. *WujNT Hebr* 2 arg; przestępsťwem przykazánia páńskiego/ Inadź żydy y pogáńśtwo prześięgamy [= *przewyższamy*]. *PowodPr* 27.

»przykazanie(-a) przykaz(ow)ać (a. rozkaz(ow)ać); przykazania przykazane są« = *mandatum praecipere, praeceptum mandare, verba praecepta sunt Vulg; praecepta praecipere PolAnt* [szyk zmienny] (13;1): *KrowObr* 108v; y będzie to miał [*król odpis prawa bożego*] przy sóbie y czytał/ ná káždy dzień

żywotá fwoie⁸⁰/ ábylie náuczył bać Páná Bogá fwoie⁸⁰/ y ftrzec przykazánia y Obrzędow iego/ ktore opifáne á przykazáne fą w práwie. *Leop Deut* 17/19; Przykazánie to ktore ia tobie dziś przykázuię/ nie iefth nád thobą/ áni dáleko od ciebie/ áni w niebie położone żebyś miał mowić/ ktofz z nas może do niebá wftąpić/ áby ie do nas zniolf/ ábyfmy słucháli y fktutkiem go pełnili? *Leop Deut* 30/11; y ia y dom oycá me⁸⁰ zgrzeffylifmy/ márnosciami zwiedzieni/ á nie ftrzeglifmy przykazánia/ y Ceremoniy/ y fądow/ kthores przykazał Moizeffowi fludze twemu. *Leop 2.Esdr* 1/7, *Deut* 6/1, 11/27; Y mocnie ftał [*Ezechiasz*] przy Pánu nieodftępuiąc od niego á ftrzegąc przykazánia iego/ ktore był Pan rofkazał Moizeffowi. *BibRadz 4.Reg* 18/6, *Deut* 28/13; *BudBib Deut* 8/1, 11, 30/8, 11; Y nie bes przyczyny/ Moyżesz podáiąc/ rofkazuiąc/ y wyliczáiąc ono dziefięcioro przykazánie ná tablicach kámiennych pálcem Bożym pífáne/ tego nigdy nie powiedział/ Ty tablice y z tym rofkázánim ná wieki chowác będziecie/ ná wieki ich nie vtrácićie. *CzechRozm* 99v; *KołakSzczęśl* B3.

»skłaniać (*a.* skłonić) się [= *odstąpić*] od przykazania« (2): *Increpalti superbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis. [...]* Zbakałeś miły panie pyfzne przekłęci fą ktorzi fie skłaniaią od przykazania twego. *WróbŻółt* 118/21, pp6.

»słuchać (*a.* posłuchać, *a.* usłuchać), (nie)posłuszny, (nie)posłuszeństwo przykazania (przykazań); posłuszny, posłuszeństwo przykazaniu(-am)« = *obtemperare praeceptis Vulg, Modrz; oboedire mandatis, praeceptum audire, oboediens praeceptis Vulg; attendere ad mandata, oboedire praeceptis PolAnt; praeceptorum observans Modrz* [szyk zmienny] (9:5:3;4:2): flvbowałem mv [*Bogu*] miłofc/ boiazń/ y poftwízeńftwo/ iego przykazaniiv. *SeklWyzn* f2v, f3v; Tuć fie práwie oná pomftá Boska fpełniá/ kthorą obiecał tym/ ktorzy iego przykazánia fluchác niebędá *KrowObr* 167, 109; Rzekł lud do Iozue: Pánu Bogu náffemu będziemy służyć/ á przykazánium iego będziemy poftufzni. *Leop Ios* 24/24, *Deut* 11/27, *Dan* 3/30; O byżeś był fluchał przykazánia mego/ tedyby pokoy twoy był iáko rzeká/ á fprawiedliwość twoiá iáko wály morfkie. *BibRadz Is* 48/18, *Deut* 28/13; Cefarz then może być rzeczón káždy człowiek fwiáthu wzięth poddány/ kthory dla bogactw y dla ćci/ podnofi fie w pychę w fercu fwym/ iákoby drugi Nábuchodonor/ kthory niebył poftufzny przykazánia bożego *HistRzym* 47; *WujJud* 63v, 101v; Y rzekł: iefli fluchaiąc vfluchafz głosu Iehowy Bogá twego/ á co práwo w oczu iego vczynifz/ y posłuchafz przykazań iego/ y vftreżeż wftaw wftzech iego/ (tedy) żadney niemocy [...]/ nie włożę ná cię *BudBib Ex* 15/26; *ModrzBaz* 113v [2 r.]; *ArtKanc* M3v; A ieślbyście przykazánia mego niesłucháli y niewypełniáli onego. Ia też to vczynię/ náwiedzę was prędko niedoftátkiem y vboftwem *KołakSzczęśl* B, B3 [2 r.]; *POSLVSZENSTVVO* winnifmy Bogu y przykazánium iego. *WujNT* Bbbbbbv, 314; Dayże mi téz to o mój namifzy Pánie/ ábym ia téz byłá tak poftufzna woli twoiéy y przykazánia twégo fwiétego *SiebRozmyśl* C4; Oto przekładam dżiśia przed oblicznością wáfzą błogofławieńftwo y przekłęctwo: Błogofławieńftwo/ ieśliże będziecie poftufzni rofkázánium y mándatom Páná Bogá wáfzego: przekłęctwo záfię/ ieśli nie wftuchacie przykazánia Páńkfiego *PowodPr* 6.

»strzec (*a.* ostrzegać, *a.* przestrzegać, *a.* przystrzegać, *a.* ustrzec), strzegący, strzeżenie przykazania (przykazań) (*a.* drog przykazania); strzec (*a.* przystrzegać) przykazania (*A pl*)« = *custodire praecepta Vulg, PolAnt, Modrz; custodire mandata Vulg, PolAnt; custodire eloquia a. leges a. sermones a. verba, attendere mandatis Vulg; observare mandata, custodire pactum PolAnt* [szyk zmienny] (80:2:2;4): Iezu

ktorys miłuiącę [!] ciebie ku ftrzeżeniu przykazania twego napominał. fmi(łuj) fie nad nami. *TarDuch* C; *FalZioł* V 66; raczy mie ożywić a ia będę ftrzegł przykazania twego. *WróbŻołt* 118/17; Iełtem wczefnik wżytkich boiących fie ciebie miły panie/ y ftrzegących przykazania twego. *WróbŻołt* 118/63, 118/4, nn5v, 118/60, pp, 118/134, 146, 158; *RejPs* 54, 183v, 186v, Ff5v; *SeklKat* E3v, Pv; bo nas wiele ktoi fmy fię ftali złemj dziecmi a niepoftułnemi Synmi wolei a rofkazaniu iego [Boga]/ ktorego niejedno że nieczinim/ ale też niechcem nic wiedzcz oniem/ pilniey ftrzegać wftaw Satanfkych niż przikazania yego. *RejKupSekl* a4v; Iełliby opuścili fynowie iego zăkon moi i fadow moich niechowali/ Iełliby to co fię mnie podobá pokalali i przykázaniá moie⁸⁰ nieprzyftrzegali/ [...] wyftępy ich plągami karać będę *MurzHist* O2; *MurzNT* 51; Yedno też nyeboraczku czekay Pána fwego/ A ftrzeż pilnye drog fwyętych przykazánya yego *LubPs* K2v, N3, Xv, bb2; *KrowObr* 65, 108v, 109 [2 r.], 110v; Bom ia iełt Pan Bog twoy mocny/ Zawifny w miłości/ mfcząc fze niepráwości oycowfkich w fyniech/ do trzećiego y do czwarte⁸⁰ pokolenia/ tych ktorzy mie nienawidzą. A czyniąc miłofierdzie nád tyfiącmi tych/ kthorzy mie miłuią/ y ftrzegą przykazánia mego. *Leop Ex* 20/6; Bo zăprawdę iefli będziecie przyftrzegąc przykazánia/ ktore ia wam dziś przypominam/ á będziecieli ie czynić/ [...] (wierźcie themu) żeć rofproffy Pan te wflyftkie narody/ przed oblicznością wálŝą *Leop Deut* 11/22; A iefli fie náwrócicie do mnie/ y będziecie ftrzegli przykazánia moie/ y pełnić ie: choćbyście więc byli zăwiedzieni ná kray niebá/ y z támtąd was zgromádzę/ y zăs przywiodę ná mieyfce ktorem obrał/ áby thám przebywáło imię moie. *Leop 2.Esdr* 1/9; Vczefnikiem ia iełtem wfłech ktorzy fie ciebie boią; y kthorzy ftrzegą przykazánia twoich. *Leop Ps* 118/63; Y flugá moy Dawid będzie Krolem nád nimi/ y ieden páłtherz będzie ich wflyftkich: w fądziech moich będą chodzić/ á przykazánia moie będą ftrzedz/ y będą ie czynić. *Leop Ez* 37/24, *Lev* 19/19, 37, 20/8, *Deut* 5/29, 6/2 (24); *BibRadz* 4.Reg 18/6, 2.Esdr 1/5, 9, *Ez* 18/19, 4.Esdr 15/24; Nie będziey odiet mąż s pokolenia twego od ftolcá kroleŝtwá Izraélŝkiego/ iefli będą oŝtrzegąc przykazánia moiego. *BielKron* 77v, 77v, 83v; *RejPos* 349; *RejPosWiecz*² 93v; *KuczkbKat* 205, 280; *WujJud* 108; lecz nie byłeŝ iáko flugá moy Dawid/ ktory wŝtrzegł przykazań moich/ ktory też chodził ză mną wżem fercem tylko (to) czyniąc co słuŝze prze-demną [!] *BudBib* 3.Reg 14/8, *Deut* 8/1, 2, 6, 26/18, 30/10 (13); *ModrzBaz* 17; *CzechEp* 408; ZYwot ten mieć będzie błogofłáwiony/ ná tey ŝwiátá drodze wfzelkiewy godziny. Ktory zna wiecznego Pána ŝwoiego/ y boi fię iego z fercá práwego. Przytym przykazánia będzie ftrzegł iego/ nie máiąc ŝumnienia nátrágnionego. *ArtKanc* N13v, E13v, N7v; O Pánie IEzu Chryŝte/ [...] rácz nam to dáć/ proŝimy cię/ ábyfmy ŝwiátu temu obumárwŝy/ á od niego fię (duchownie) zágrzebŝy/ w tobie lámym odpoczywáli/ y twego przykazánia z pilnością przeŝtrzegáli. *LatHar* 314, 139; *Kořakŝczęŝl* B3; *PowodPr* 27.

»(u)miłować przykazanie(-a) (a. zakon przykazania); rozmiłować się, zamiłowanie przykazania; kochać (a. rozkochawać) się w przykazaniu« = *mandata diligere Vulg* [szyk zmienny] (7;5:1;2): Y podnioŝłem ręce moie ku przykazaniu ktorem miłował/ á ia fie będę obierał w ŝprawiedliwoŝci twoiey. *WróbŻołt* 118/48; A przetom fie rozmiłował przykazánia twe⁸⁰ nad frebro y nad Topazion. *WróbŻołt* 118/127; Oczekawałem zbawiciela twego miły panie á przykazanie twoie vmiłowałem. *WróbŻołt* 118/166, 118/47, 159; nic inego myŝlić niebędę miał/ iedno fie rofkocháwáć wprzykazánium twoiem. *RejPs* 184; duŝlá moiá vmiłowawŝy zakon przykazánia twego wftáwicznie ták chce iuz wniem

przebywać. *RejPs* 184, 185; A zawnzym ya ty złe ludzi myał we złym mnimányu/ Y przetom fie pilnye kochał w twoim przykazányu *LubPs* bb4v, ccv [2 r.]; *Leop Ps* 118/48; Dayże mi/ Pánie BOże moy/ tego święte⁸⁰ zakonu y przykazania zámilówanie *LatHar* 636, 53, 608.

»przykazanie(-a) ustawić; przykazania(-e) (jest) postanowione (a. ustawiono)« [szyk zmienny] (2;2): Wyfzedł tedy lud przed dom Bogu poftawiony/ áby Moizefzá vkámionowáli/ tám wołáli/ áby wyfzedł okrutnik nafz/ co nas przywiodł ná nędzę niewoley fwą chytrófcia/ co nam vftawił frogie á gwałtowne przykazania á zmowił ná Bogá *BielKron* 41; [Mojżesz przemawia do Izraelitów:] Vczcie fie y pełnicie przykazania Pánfkie/ ktore iest nam vftawiono/ á piżcie ie ná fwych fercach iáko w kfięgach. *BielKron* 43, 84; *HistHel* B4v.

»przykazanie(-a), przykazani(e)m (wz)gardzić; wzgarda (a. wzgardzenie) przykazania« = *spernere praecepta, contemnere verbum Vulg* [szyk zmienny] (3;2;2): *WróbŻołt* 106/11; [prorok Natan mówi do Dawida:] Czemużes tedy wzgardził przykazanie Pánfkie/ ábys vczinił złe rzeczy przed obliczem moim? Vryafzá Ethejczyká zabiłes mieczem/ á żonę iego wzięłes łobie zá żonę/ á zabiłes go mieczem finow Ammon. *Leop 2.Reg* 12/9; Gdy thedy każdy narod náfládował poządliwości swoiey/ á dopużczáli fię dziwnych rzeczy przed tobą/ gárdząc przykazaniem twoim. Tedyś ná nie dopuścił potop *BibRadz 4.Esdr* 3/8; Ale kto chce zgodą s tym Pánem [Bogiem]/ czyn tak iáko w on czas czynili Izraelczycy gdy ná nie Pan zá wzgardzenie przykazania fwego przepuścił węże ognifte/ thedy wnet vciekli fie s pokornym wołaniem swoim ku Pánu *RejAp* 135; *RejZwierc* 256; *WerGość* 210; *WujNT* 710.

»przykazania (przykazań) nie zapominać (a. nie zapomnieć, a. nie przepomnieć), nie zapamiętać; na przykazanie pamiętać« = *mandata non oblivisci Vulg; non oblivisci praeceptorum PolAnt* [szyk zmienny] (4;1;1): Iżukay flugi twego miły panie bomci przykazania twego nie zapamiętał. *WróbŻołt* 118/176; Wifákżem Pánie nie przepomnył przykazania twego Y owflsemem go był pilen s fercá vprzeyeego *LubPs* bb4; Podawiając im [Jeremiasz Żydom uprowadzonym do Babilonu] zakon áby nie zápomináli przykazania Pánfkiego á iżby fię nie vvodźili w vmyfloch/ gdyby złothe y srebrne bálwany/ y ochędoftwo ich vyzreli. *BibRadz 2.Mach* 2/2; *BudBib Ps* 118/141, *2.Mach* 2/2; bychmy iedno nie łamáli przymierza z tobą/ á ná przykazanie twoie pámiętáli *LatHar* 563.

»żyć, sprawować się, rządzić się wedle (a. według) przykazania; [kogo] przykazanie rządzi« = *facere praecepta PolAnt* [szyk zmienny] (5;3;2;1): Ty znalazz iżem drogę przykazania twego przebieżał [Ps 118/32] (koment) To iest rządziłem fie według przykazania twego. *WróbŻołt* nn8v; *SeklWyzn* c3v; Czo za zapłatę pan Bog obiecał tym ktorzi iednego Boga maią/ á žiwia [!] wedle iego przikazania. *SeklKat* E3, N2v, Yv; *KromRozm II* m2; Bo kogo twoye prawdziwe przykazánye rządzi/ Ten zá wymyflly ludzkimi nigdy nye zablądzi *LubPs* bb3; Y vczynicie Pan przednieyřim á nie pořlednieyřym/ y będziefz wyřfzy á nie niřfzy/ byř iedno pořtuřnym był przykazaniu Pána Bogá twego ktore ia dziś rofkáziuję tobie/ ábys ie záchowywał y wedle niego fie řpřawował. *BibRadz Deut* 28/13; *HistRzym* 54v; A ma to [chrzczone dzieciętko] iřcie wiedzieć że řię iuż od tego czáfu Pána Chriřtuřowy^m flugą y rycerze^m řftawa/ á iż [...] ma żyć vřtawicřnie wedle przykazania [!] Pánfkie⁸⁰ *KarnNap* B4v; *WerGość* 209.

Wyrażenia: »przykazanie(-a) boże, Pańskie, boskie, (Pana) Boga, (Pana) Chrystusowe itp.« = *mandata a. praecepta Dei Vulg, PolAnt, Modrz; praecepta Domini (Dei) Vulg, PolAnt; eloquia Dei, mandata Domini (Dei), divina praecepta, verbum Domini Vulg; praecepta Patris PolAnt* [szyk 218:72] (290): SWyatłofcy nyewimowna boze raczi my dac ferce fkruffone ktorebi latwye przijalo bofka nauka a powolne bilo yarzmu kriftowemu ij brzemyenyu przikazanya bozego. *BierRaj* 19; Potym [Maryja] wltawfli od modlitwy/ przikazania fie boze⁸⁰ iela/ ij dwoie sobie ku nawyflfemu wypelnieniju/ wybrala. Będziefs milował pana boga twęgo/ ze wflfytkie⁸⁰ fertza/ ze wflfytkie duflfe ij fily twé/ a blizniego twego iako lám fiebie. *OpecŻyw* 1v, 178v; gdy czy fzwycy [tj. *Joachim i Anna*] bądacz wboyalzny bozey a chouayacz przykazanye boze przefz dwadzyefzczya lath plodu nyemyely flzubyly panu bogu yfz ten plod ktory by myely bogu by y ofyaroualy *PatKaz III* 104v, 146; *FalZioł V* 66; Odfłępcie odemnie zloftnici/ á tedy wiefz ia będę fie badał przykazania boga mego. *WróbŻołt* 118/115, H3, 106/11, nn5, oo7v, oo8v, pp, qq7; Wtym pfalmie prorok vczy iákie dobrodzieyftwa ci znać będą ktorzy ftrzegą przykazania pánfkiego *RejPs* 54, 184; Przykazania pana Chriftofwowe/ w piśmie naznaczone/ y opifane/ kv nafzei navcze/ mamy chować/ a wedłvg nafzei możności pełnić. *SeklWyzn* d3, a2, b4v, C, c3v, d2, d4; Summa wflzyftkiego przykazania Bożego. *SeklKat* B3v, D2, D2v, G2, G2v, H3 (23); Nye rownay ludzkich wltaw do Bożego przykazánya. *KromRozm I* O2, F4v, H2v, L, O2; *MurzNT* 28v marg, *Mar* 7/8, *Ioann* 15/10; A yednák y ty [ustawy obrzędne]/ y wflfytkye przykazánya boże wyczne fa/ yáko fwyádfly mędrzec: A nye tylko żydy/ ále y nas krzełciány wycznymi czály obowęzuya/ Ale duchownym obyczáyem. *KromRozm II* 1, b3v, h4, k3v, m2; *KromRozm III* B8v, E5; Nawdzięczniejza ofiára fercze niewinne/ á kto ftrzeże przykazania Pánfkiego. *LubPs* N3 marg, B6 marg; *GroicPorz* k; W połmiecheście obroćili przykazanie Boże/ dla wltaw wálzych O obłudni ludzie? *KrowObr* 235v, 8, 9, 47v, 108v, 115; iefzcze y oto [Żydz] Krolá [egipskiego] żądáli/ żeby mogli te ktorzyby z narodu Zydowfkiego Swiętego Bogá y zakon iego z dobrej woley gwałćili/ flufznym á przyftoynym karaniem ie kárác: przekładaiąc to Krolowi/ że ci kthor(z)y dla fwego brzucha Boskie przykazanie przefłhępuia/ nigdy y krolewfkim rofkazaniem nie mogą być wierni. *Leop 3.Mach* 7/9; Zakon nowy doftoynieyflly niyfz ftary/ przeto iż Chryftufowe przykazanie waznieyflfe niyfz Angielkie *Leop Hebr* 2 arg, *A3v, *Deut* 11/27, 30 arg, *2.Reg* 12/9, *2.Par* 13/11 (14); *BibRadz* *2, *Deut* 28/13, *2.Mach* 2/2; *OrzRozm* E4; [Mojesz przemawia do swego ludu:] Ale wyftawicie kámienie wielkie/ á nápiłzecie ná nich przykazanie Pánfkie *BielKron* 45, 32 marg, 43v, 44 marg, 84, 128v, 200, Kkkkv; Duchowni niech vczą Pánfkiego Przykazania. *KochZg* B; *OrzQuin* Nv; Archá była fkrzynia w ftarym zakonie/ w kthorey było przykazanie Pánfkie *RejAp* 98; Ten że tho Eufámian był człowiek fprawiedliwy á w Przykazaniu Bożem pilnie chodzący *HistRzym* 123, 38v, [39]v, 40v, 47, 66 (12); *RejPos* 64v, 190 [2 r.], 350; *RejPosWiecz*² 93v; Pożrzy napirwey w zakon boży/ obacz iefli wflzytkiemu przykazaniu Pánfkiemu dofyc czyniysz/ wnetci fie tám grzech vkaże *RejPosWiecz*³ 98; *BialKat* 1, 23v, 43v marg, 368v; *KuczbKat* 265 [3 r.], 410; *RejZwierc* 196; Przez láfki Bożey Zakon/ to iefł chowanie Przykazania BOżego/ nas wfpławiedliwić niemoże *WujJud* 76; Ná ofłátek vmyfli [człowiek] Krzełł przyiać/ nowy żywot począc/ y chować Boskie Przykazanie. *WujJud* 98v; A tym obyczaiem ludzie sfławfzy fie przyiaćielmi Bożymi/ odnawiaią fie dzień podle dnia/ idać z cnoty wcnotę/ martwiać członki fwoie/ á poddaiać ie pod poftużenftwo przykazania Bożego y

Kościelnego *WujJud* 101v, 43, 76, 76v [2 r.], 97v, 99v, 109v, L18; *WujJudConf* 102v; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [21²]; A (ták) ftrzelz przykazań Iehowy Boga twego/ żebyś chodził drogámi iego y balbyśię go. *BudBib Deut* 8/6, 2.*Mach* 2/2; *BudNT Mar* 7/9; Y to też ielzczę niemniej rozumowi przeciwna/ fámo przykazanie Boże ná tablicach kámiennych fpiáne/ zá fłowo Boże ku chwále Bożey należące przyimować/ á wżyfłki infze vftáwy y rofkazania/ niemniej dla chwały/ y fłuzby Bożey/ od Bogá fámege poftánowane/ y rofkazane/ odrzucác *CzechRozm* 100v, 83, 144; *ModrzBaz* 23v [2 r.]; *SkarJedn* 36; *KochPs* 3; Co fię tknie przykazania Bożego/ ktore dzieśięciorgiem zowiemy: á nawet y infzych vftaw ktore imieniem Bożym Moizelz ludowi Izráelkiewi podawał/ tych łobie Iezus Chrifłus fyn Boży [...] nigdy nie przyczytał *CzechEp* 279, 65 [2 r.], 112, 158, 279, 281 [2 r.], 317, 408; *ReszHoz* 131; czego ielzczę [tj. *pijaństwa*] ná wielką wzgárdę przykazania Pána náznego ták dálece łobie zá grzech nie poczytamy/ ále y owłzem ielzczę fię drudzy z tego przechwaláią/ że fá mężni ná fpełnienie y ná dośiedzenie áż do białego dnia. *WerGośc* 210; *ArtKanc* K, M3v *zp*, M5, N7v; A iż nie káždy wie z czego fię fpowiádać ma/ położy fię tu Bołkie y Kościelne przykazanie/ z krociuchnym obiáśnieniem y wykłádem *LatHar* 112, 47, 112, 119, 231, 490, 685; *KołakSzczęśl* Bv; Zydowie vftáwy fwe przekłádałi nád Bołkie przykazanie. *WujNT Mar* 7 arg; A przykazania iego nie fá ciężkie [1.*Joann* 5/3].) Coż tu rzeká fektarze dzieśięfzy/ ktorzy przykazanie Páńskie powiádaią nie tylko być ciężkie/ ále ku wypełnieniu zgoła niepodobne? *WujNT* 827, 21 [2 r.], 31, 48 marg, *Matth* 15 arg, s. 81 [2 r.] (51); *WysKaz* [24]; *PowodPr* 6, 27 [2 r.], 28 marg; Bo ci [faryzeusze] tylo zwierzchney oney vczynekowej fprawiedliwósci pilnowáli/ wnétrzną opufzczáiąc/ y wiele przykazania Bożego złemi wykłády pfuiąc. *SkarKaz* 311b, 350a, Oooo2b. Cf »tablice przykazania«, *Zestawienie, Wyrażenia przyimkowe*. [Cf też **b.α.** »przykazanie kościelne« *LatHar* 127]

»przykazanie jasne« [szyk 1:1] (2): Przykazánye páńfkye fwyátłe álbo yálne [*praeceptum Domini lucidum Vulg Ps* 18/9]/ ofwyecáyące oczy. *KromRozm III* B8v [przekład tego samegotekstu] *KochPs* 27.

»kamienne przykazanie« = *Dekalog zapisany na kamiennych tablicach* (3): Ale to tylko rozumiemy o tych/ ktorzy záprzawfzy fie iálnie pífm ś. náznego nowego teftámentu/ Iezufá Chrifłufá odrzuciłfzy/ y krew iego [...] rzkomo do Bogá/ do Moyzelzá/ y do zakonu/ ludzi wieś chćieli: áliści y tám wżyfłtko porzuciłfzy/ do fámege fie kámiennego przykazania przywiázáli. *CzechRozm* A5v, 86v, 101.

»przeciwny przykazaniu« [szyk 4:1] (5): *SeklKat* H3; Coż wy Trádycie Zydowłkie fprofne/ á iálnie woley á Przykazaniu Bożemu przeciwne/ Trádycyam świętym Kościelny^m przyrownywać? *WujJud* 43; *RejPosWstaw* [21²]; Dác co do kościoła/ ábo ná ołtarz/ nie ielst zákazano: ále opuścić rodzice w potrzebie/ y nie dác im pożywienia dla tego ábyś ráczey dał do kościoła/ to niezbożna rzecz/ y przeciwna Páńskiewi przykazaniu. *WujNT* 151, 151.

»przykazanie (jest) sprawiedliwe, jest sprawiedliwość; sprawiedliwość przykazania« = *mandatum iustum Vulg* [szyk 4:3] (5:1;1): Abych fprawiedliwósci twich ftrzegł nie opuńczay mie miły panie ze wżąd. [*Ps* 118/8] (*koment*) Sprawiedliwósci przykazania twego ktore vřprawiedliwia. *WróbŻolt* nn5v; Day [*Panie*] aby twoia fprawiedliwość, to ielst twoie fprawiedliwe przykazanie było mnie za zakon y za prawo. *WróbŻolt* nn8v; Pronunciabit lingua mea eloquium tuu^m: quia omnia mandata tua aequitas.

Będzie wyflawiał ięzyk moy flowo thwoie [...]. boc wżytko przykazanie twoie iest fprawiedliwofc. *WróbŻolt* 118/172, 70/16, oov; *KrowObr* 227v; *WujNT Rom* 7/12.

»święte (jest) przykazanie« = *mandatum sanctum Vulg* [szyk 9:7] (16): ábowiem to widzę iż wflýtko iest ná fwiecie zginęle/ tylko lámo będzie wiecznye trwało święte przykazanie twoie. *RejPs* 182v; *MurzHist* R4; Gdyżem ya nędzny robaczek moy wflechmocny pánye/ W twoim fwyętym przykazaniu obrał fwe kochánye *LubPs* ccv, bb2v; *KrowObr* 63, 227v; *RejPos* 349, 350; [*Dawid wołał do Boga:*] mnie oto rácz kárác comcí winien/ á com przeftąpił fwięte przykazanie twoie. *RejZwierc* 47v; *WerGość* 209 [2 r.]; *WerKaz* 301; *LatHar* 636; A ták zakoní w prawdzie *ieft* święty/ y przykazanie święte/ y fprawiedliwe y dobre. *WujNT Rom* 7/12; iżby mi fię [*jarzmo Chrystusowe*] zówždy zdáło ták lekkie/ żebym to zówždy z wielką miłością y pilnością czyniá/ co mi rofkázuie w świętym przykazaniu fwoim. *SiebRozmyśl* I4, C4.

»(dwie) tablice(-y) (kamienne) przykazania (bożego a. Pańskiego)« (6): Tedy wezwał Pan Bog Moizelzá/ mowiąc: Wftáp ku mnie ná gorę/ á dam tobie tablice kámienne zakonu y przykazania ktorem nápifał/ áby vczył fyny Izraélfkie. *BielKron* 32v; [*Mojżesz*] vkazał dwie tablice dzyefięciórą przykázania boże⁸⁰ pálcem Bożym nápiáne. *BielKron* 35, 33, 35v, 77v; Gdy fie złamáły [*tj. zostały rozbite przez Mojżesza cf Ex 32/19*] tablice pirwżego przykázania/ drugi raz Bog záfie powtorzył toż obiáwienie [*cf Ex 34/1-28*]/ gdzye iefzcze pilniey fwoię czeń obwárował. *SarnUzn* D3v.

»uczynki (uczynek) przeciw przykazaniu« (6): *SeklWyzn* b4v, F; Grzech vczinkowy iest wfzelka żądza/ mowa/ albo vczinek przeciw przikazaniu Bożemu *SeklKat* Q4, Q4, Q4v, V2v.

»zakon przykazania« = *lex mandatorum Vulg* (3): *Leop Eph* 2/15; miedzy narod Słowieńfkiego ięzyká pod Tytułem á imieniem W.K.M. flawnym Krolewfkim/ kazałem wydác/ To iest/ tę świętą lekcyą/ Kfięgi Bibliey/ zakon pierwży przykázania Bożego/ tákże y Teftament nowy Ewánielią Pána Krytufowę/ na Polfką mowę dawfzy przełóżyć *BibRadz* *2. Cf »umiłować przykazanie«.

»przykazanie(-a) zakonne (a. zakonowe), (Mojżeszowego) zakonu, z zakonu« = *lex mandatorum, mandatum a. praeceptum legis Vulg* [szyk 9:3] (8:3:1): [*św. Józef*] Przikázanié moijżeffowego żákonu rád chowál *OpecŻyw* 5; *WróbŻolt* pp7; *KromRozm II* kv, m3; *Leop 1.Mach* 2/68; *BialKat* 33v; kto pełni przykazanie zakonne/ w nim będzie żył/ to iest nie vmrze/ iáko przestępcá zakonu. *WujJud* 79v; áżebyście vczyli fyny Izraélfkie wżytkich przykázania moich z zakonu/ ktore Pan mowił do nich przez Moyzelzá. *WerGość* 258; Abowiem on [*Chrystus*] iest pokojem náfzym; ktory oboie [*tj. pogan i Żydów*] iednym vczynił/ y nieprzyiaźń ktora była iáko przegrodzenie srzedniey ściány/ rozwálił w cieie fwoim: fkáziwfzy (*marg*) to iest, odmieniwfzy zakonne przykázania w náuki Ewángeliey. (-) zakonne przykázania w wftáwách należące *WujNT Eph* 2/15, s. 81, *Hebr* 9/19.

Zestawienie: »dziesięcioro przykazanie (boże, Pańskie, boskie), przykazania (*G sg*); dziesięć przykazania (*G pl*) bożych« = *decalogus Calep, Cn; decem verba, praecepta decalogi Cn* [szyk 54:1] (53:1;1): Maż pyrwei wiedziec/ ze to dzifięcioro Boże przikazanie dał był pan Bog Moizelffowy na dwu tabliczach palcem Bożim napyffáne. *SeklKat* G4v, B2, X; *RejKup* x5; *KromRozm I* I, I3v, I4; *KromRozm II* k2v; A iżby káždy wyedzyał yáko pan Bog ná thy láfkaw/ ktorzy z nyeoddánemi [*tj. z niepoślubioną kobietą*] myęfzkáýą/ nyechay czyta písmo/ ktore mowi: Gámraći/ Fryierze/ nye vyrzą kroleftwá nyebiefkyego/ y owffem mowi ták w dzyefięcyorgu fwym przykazányu: Nye czyń

grzechu nieczyłtego. *GliczKsiąż* B7v; Przyfyęgam przes pięciory kfyęgi Moyzełzowe/ w kthorych iest nápiłáne Dziełyęćioro przykazánia iego/ ktore łam Bog práwá ręká nápiłał [...]: iże ia tey máięthności niemam *GroicPorz* aav; *Leop Ex* 20 arg; *BibRadz* I 104 źp; Rołpowieðał im teź [*Mojżesz*] dzyełięć przykazánia Bożych *BielKron* 44; W Cerkwi łwey żydowie chowáią dziełięćioro Boże przykazánie/ ktorem^{mv} czynią wielką pocźciwość gdy ie rozwijáią. *BielKron* 465, 35; Iełli rzeká [*heretycy*] przykazánie Boże dziełięćioro/ włzák ie iuź połamáli. *SarnUzn* H; lew/ to iest Bog/ dał Gwidowi/ to iest Kryłtowi podle człowieczeńłtwá dziełięć osłow obciążonych/ to iest dziełięćioro przykazánie łtare y nowe pod ie^{g0} moc ku łzáfowaniu człowiekowi *HistRzym* 69v, 40, 60v, 83v; *KuczbKat* 265 źp, 345; Ale oná część zakonu/ ktorą Moralem zowiećie/ to iest/ Dziełięćioro przykazánie/ poniewáłz iest zakonem przyrodzoným/ vłtác nigdy niemoże *WujJud* 78, 78v, 80; O tołz ia ćiebie pytam powiedz mi/ [...] co teź oni przez to łłowo zakon rozumieią? [...] Czyli tylko łamy kfyęgi Moyzełzowe? czyli y ielzćze łamo przykazánie Boże/ ktore dziełięćią łłow/ ábo dziełięćiorgiem przykazánim názywamy? *CzechRozm* 83; Iełliby teź zás iákom iuź námienił/ śmiał tho kto z głowy łwey twierdzić/ że te rzeczy w kłięgách Moyzełzowych łpiłáne/ oprocź łamego dziełięćiorgá przykazánia/ nie łą od Bogá podáne. A odziełięćiorgu przykazánia kto ich vpewni/ żeby to łamo od Bogá było? Bo ielłi łie godzi wępić/ y odrzucác/ ták wielką część piłmá Moyzełzowego/ y niemieć go zá łłowo Boże: á ktołz o tych niezbożnych ludziach to przyrzecze/ żeby oni y łamo dziełięćioro przykazánie zá Boże podáne mieli? *CzechRozm* 100v-101, 89, 97v [2 r.], 99v [5 r.], 100, 101, 101v [2 r.]; ná znák rozmowy łwey z Pánem/ wziął [*Mojżesz*] im od Bogá nápiłáne [!] dziełięćioro przykazánie Boskie/ ná dwu tablicách kamiennych/ w kthorym łię zamyka włzýtko záchowanie ich ku Bogu y bliźniemu. *SkarŻyw* 481, 491; *CzechEp* 96, 279; była to wola y zrzáđenje Boże/ áby ty rzeczy ktore przez vłtá łwoich wiernych łług Prorokow/ łudziom oznáymiał/ ná piłmie potym dla wieczney pámiątki/ y náuki łudzkiej zołtály. Co napierwey łam vczynić raczył/ gdy zakon/ dziełięćiorgá przykazánia/ páłcem łwoim Boskim ná tablicách nápiłác raczył. *NiemObr* 71; *ArtKanc* M2v; *GórnRozm* K4; Decalogus – Dziełiećioro przikazanie. Sacrum volumen quod decem Legis praecepta continet. *Calep* 289b; *LatHar* ++8v, 112, 113, 130, Aaa6v; *WujNT* 97; [Ya Marek Zid s Połnanya przłzięgam panu bogu łwemu ktory łtworzil nyebo y zięmya, ze mnye bila wynna Anna Ivrkowa łto y czthernałćie zlothich [...] za czom włchitko nie wziął od thi tho Anny Ivrkowi zadny zapłathy tak my bog pomolch dziełięćiorgo boze przikazanye ktore pan bog dall przodkom náłchim na gorze Synai *ZapWpolActAdv* 1550 205/79]. [Cf **b.a.** »pięćioro przykazanie« *LatHar* 133.]

Szeregi: »dekalog abo przykazanie« (1): Dekálog ábo przykazánie Boże iáko Połłká wypełnia. *PowodPr* 28 marg.

»mandaty a przykazanie« (1): Błogolłáwienłtwo/ ielłyże będziećie połłufzni mandatow á przykazánia Pána Bogá wálłego [*si oboedieritis mandatis Domini Dei vestri*]/ ktore ia wam dzieł przykázuię *Leop Deut* 11/27.

»przykazanie i nauka« (1): Teźbyłmy [...] o Bogu y iego Przykazánia/ y náuce zbáwienney żadney wiadomości niemieli/ by nam był tego Moizełz piłłaná z Duchá S. Hłłtorią/ á potym Ezdras/ y Helchias ná potomne czály/ nie podáli *StryjKron* A.

»przykazania(-e) a (i) obrzędy« = *verba et caeremoniae Vulg* [szyk 1:1] (2): Tedy y obrzezánye y ofyáry wołow/ kozłow/ báránow/ y wślyftkye ine obrzędy/ á przykazánya zakonne wypełnyć mamy? *KromRozm II kv; Leop Deut 17/19*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»przykazanie i poruczeństwo« = *praecepta et mandata Vulg* [szyk 1:1] (2): przeto iż Abráhám powolnymbył głofu memu [tj. boskiemu]/ á pilnował przykazánia y poruczeństwá mego/ Obrzędy chwalebne: y práwá moie chował. *Leop Gen 26/5, Deut 6/2*. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»przykazania i prawa« (1): Przykazánia y Práwá. *BibRadz I 108v żp*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.]

»przykazanie i rada« (1): Czwarte dla tego [Maryja] rzeczona przyaczyolką yż uoley bofkyey byla barzo przyrownana uypelnyayącz yego przykazanye y radą czo yeft znak prauey myłofzczy *PatKaz III 128v*.

»przykazanie(-a), rozkazanie« (2): Przykazánia Iehowine fą profte/ ktore ferce rozwelelają: rofkazánie Iehowine ieft czyfite ktore oświeca oczy [*Ps 18/8*] *CzechEp 112; LatHar 563*. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»przykazania(-e) i (a) sądy« = *praecepta et (atque) iudicia Vulg* [szyk 5:1] (6): *WróbŻółt 003*; Strzeście wśfego przykazánia moiego/ y wślyftkich śfádow moich/ á czynicie ie. *Leop Lev 19/37*; Pámiećyćie ná Zakon Moizełfá ślugi moiego/ kthorem mu poruczył ná gorze Oreb/ do wślyftkiego ludu Izráelfkiego/ przykazánia y śfady. *Leop Mal 4/4, Lev 25/18, Ios 24/25; PowodPr 51*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»słowo i przykazanie« (1): Grześá przelozeni fwieczci/ ktorzi niewykorzeniaią bałwophalftwa przeciwnego śłowu y przikázaniu Bozemu. *SeklKat H3*.

»sprawiedliwości i przykazania« (1): Ale iefli fie odwrócicie/ á śprawiedliwości moie/ y przykazánia moie [*iustitias meas et praecepta mea*] kthorem przed wámi połozyl/ opuścicie/ [...] wykorzenień was z ziemie moiey ktorám wam dał *Leop 2.Par 7/19*. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»świadectwa(-o) i przykazanie« = *testimonia et mandata a. praecepta Vulg* [szyk 2:1] (3): *WróbŻółt 118/168*; Wzywálic Páná tego á on ye wyśluchawał/ Vśtne w ślupye tęczowym częśto z nimi rozmawyał/ Abowym ítrzegli śwyádectw y przykazánya yego *LubPs Xv; Leop Ps 98/7*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»przykazania i usprawiedliwienia« = *mandata et iustificationes Vulg* (3): A byli oboie [*Zachariasz i Elźbieta*] śprawiedliwych przed Bogiem/ chodząc we wślytkich przykazaniach y wśprawiedliwieniach Páńfkich bez przygany *Leop Luc 1/6; LatHar 685; WujiNT Luc 1/6*. [Zawsze przekład tego samego tekstu.]

»przykazanie(-a) i (albo) ustawy« = *pactum et decreta, praecepta et statuta PolAnt* [szyk 8:2] (10): A barzo vnich nieśporo Ono Panfke/ Dzefieczero Przikázanie y wśtawy Albo Apofťolfke śprawy Rádfięy by yé zatłoczil *RejKup x5; GroicPorz k; KrowObr 8, 109 [2 r.]*; BYł tego czáfu Heliafz Prorok z miáftá Thezbá rodem/ ktory bacząc iż Acháb porzucił wśtawy kościelne y przykazánia Páńfkie/ przez Moizełfá póftánowione/ prośil Páná Bogá áby zámknął niebo áby defzcz nie był *BielKron 84, 35v*; Y rzekł Iehowá Solomonowi/ poniewaześ to vczynil/ a nie wśtrzegłeś przykazánia mego/ y wśtaw

moich/ ktorem rofkazał tobie/ rozrywaiąc rozerwę krolestwo od ciebie/ á dam ie sładze twemu. *BudBib 3.Reg 11/11, Ex 15/26, Deut 30/11. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]*

»wola, (a, i) przykazanie(-a)« [szyk 7:2] (9): *KromRozm II k3v*; Ale wiem nieboraczku iż vmiesz członki wiary fwiętey Krześciánfkiey/ ktoreś vmieć powinien [...]. Vmiesz też podobno ony dzieięć członkow woley á przykazania Pánfkiego: co ty sobie masz mieć miáfto kfiązek w proftocie fwoiey. *RejPos 190, 350; RejZwierc 256; WujJud 43*; Wierzimy tedy iż wtym za [!] zakonie Pánfkim wżyftká wola iego y wżyftkki [!] przykazania żywotowi ludzkiemu potrzebne zupełnie są podáne. *WujJudConf 74v; SkarŻyw 358; ReszPrz 24*; Tedy fię [rodzice] o to ftaraycie z pilnością/ iákobyście dziátki fwe w boiáźni Bożey z młodości ich wychowáli/ vcząc ich woley Bożey/ przykazania iego świętego/ iákoby oni zá káfką Bożą cnotliwie fię w ftanie fwoim [práwowáli *WerKaz 301. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]*

»przykazania i zakazania« (2): *PatKaz II 63v*; W tym zakonye álbo piłmye śwytym są nye tylko przykazánya y zákazánya/ ále y obyáwyenya/ ták przyfzłych yáko przefzłych y potocznych rzeczy *KromRozm II i4v*.

»zakon, (i, a, a(1)bo) przykazanie(-a)« = *praecepta, (et) lex Vulg, PolAnt; mandatum et lex Vulg* [szyk 18:9] (27): *BierRaj 18v*; [*Pan Bóg*] Náuczył nas zakonu/ przykazania fwego Przez rozliczne proroki/ przez fyná fwoiego *KlerWes A*; Przeto we wżyftkim Pfálmie profi [*prorok*] aby zakon boży y przykazanie iego mógł zrozumieć *WróbŻołt nn4v, nn6v, nn7, oo6, oo7v, pp4v; RejPs Ff6*; Bo wiedz że przykazanie fwiecá ieft/ á zakon fwiátłość *Leop Prov 6/23 [przekład tego samego tekstu CzechEp 119]*; Niechay [*Bóg*] otworzy ferce wáffe w zakonie fwoim/ y w przykazaniu fwoim/ á day wam pokoy. *Leop 2.Mach 1/4, Prov 7/2, Ier 44/10, AAA4v, BBB3; BibRadz Eccli 45/6; BielKron 32v; KuczbKat 4; WujJud 76*; á ták ty ftrzelz zakonu y przykazania/ á bądź miłofiernym y [práwiedliwym] aby fię ftobą dobrze działo. *BudBib Tob 14/9, Prov 7/2, Eccli 45/6; CzechEp 112, 119; LatHar 636; WujNT 568. Cf »wedle przykazania«. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]*

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. według) przykazania« (15): bo ty vczinki ktore czynimy wedluk iego [tj. bożego] przikazania bywaią panu Bogu wdzieczne *SeklKat N3*.

~ *Wyrażenie:* »wedle (a. według) przykazania bożego, Pańskiego« [szyk 9:1] (7:3): *SeklWyzn c3v*; Ktorzy wyznawaią pana chriftuśfa być głową fwoią/ fluchaią gloffu a flowa iego/ [...] vczinki dobre czinią wedluk przikazania bo [!] bożego pocwierdzaiąc wiarę fwoię *SeklKat Q2v; KromRozm I N4; KromRozm II m2*; ktora [*zwierzchność papieża nad biskupami i Kościołem powszechnym*] potrzebna yeft kołcyołowi/ áby krnąmbrne á wfłeteczne powfcyągáłá/ á obłędliwe y vpádłe ku prawdzye przycyągáłá/ y potwirdzáłá/ wedle przykazányu [!] pánfkiego. *KromRozm III O7v, P4; HistRzym 54v*; A wżákże nie przefstawamy nigdy ciáłá fwoiego poddáwác pod poftufzeńftwo ducha/ wedle przykazania Bożego. *WujJudConf 93v, 145; KarnNap B4v*.

Szereg: »według zakonu i przykazania« (1): A wżdy go [*Saula*] o to [o złożenie Bogu specjalnej ofiary przed walką w czasie, gdy Samuel był nieobecny] Sámuel karał/ powyádáyąc iż głupy vczynił/ á nyefluchał páná Bogá/ (A to ofyára była wedlug zakonu y przykazánya Bożego) *KromRozm I N4. Cf »żyć wedle przykazania«. ~*

»z przykazania« (3): [*w alegorycznym objaśnieniu opowieści:*] Ale tento fyn miał z przykázania fiołtrę/ to iest dużę mieć we części *HistRzym* 40.

~ *Wyrażenie:* »z przykazania bożego« (2): Boć zajtę trudno powiedzieć/ dla czego by się inżęgo i pán Chrifus nauki tych kacérzów wyłtrzegac kázal/ iedno dláte⁸⁰/ ze wiele vczyli i czynyli/ częgo fprzykázania bożęgo niemieli/ á to zásię opułzczali/ na co obwiązani byli *MurzNT* 81; *HistRzym* [39]v. ~

»przeciw(ko) (a. naprzeciw) przykazaniu« (13): Napyfiał fwieti pawel/ ze nieiedno dobrym/ ale y zlym [*przełożonym*] mamy być poślufzny [...]. Ale iefly by nam czo rofkazowali czynić czo by było przeciw panu Bogu y przikazaniu iego/ niepowyńniłmy ich fluchać. *SeklKat* I.

~ *Wyrażenia:* »przeciw(ko) (a. naprzeciw) przykazaniu bożemu« (12): *SeklWyzn* a2; zadny człowiek niema tey mocy aby czo mógł vltawyc/ albo przikazac przeciw przikazaniu Bożemu *SeklKat* I4v; Ciało nafze walczi na nas obzarłtwem/ proznowanym gnułnością/ leniłtwem/ y włzelką złą żądzą przeciw prikazaniu bożemu *SeklKat* T, F2, N2, Q4, Q4v, T3v, V; Abowim Bog chce myeć to poślufieństwo/ ábyłmy fye nierzadnym żądzom przeciwiłi. A ktorzy fye nyeprećiwyą/ ále im fye poddawąą przeciw przykázany bożemu/ á dopułzcząą fye vczynekow przeciw funnyenyu/ cí fá nyefprawyedliwi *KromRozm I* Hv; *MurzNT* 76; *KwiatOpis* B.

»przeciwko jawnemu przykazaniu« (1): Około zaś świeckich [*ustaw*]/ mámy obaczyć iefli nie fá przeciwko iawnęmu przykazaniu bożęmu i przeciwko funnięniu duż náłzych/ iako gdyby ludzie kázali się pana Chriftuła zaprzec *MurzNT* 76.

Szereg: »naprzeciw przykazaniu i prawu« (1): Tu nieoznáymuie áni wypifuię Komor/ to iest/ dworow/ áni mnieyfzych vrzędow/ ktorą włyfłtkie žiemice ze włyfłtkimi Kluczami/ Stárołtwy/ Miálty/ Zamkami [...]/ zápamiętały Mołkvićin/ náprzećiw przykázaniu Bożemu y práwu świeckiemu/ pośiadł. *KwiatOpis* B. ~

»mimo przykazanie« (1):

~ *Wyrażenie:* »mimo przykazanie Pańskie« (1): A iżeby kto nyemyał wątpliwofci/ áby fye oni [*apostolowie*] w rzeczach ták wylkich á wáżnych częgo nyeprzyłtoynęgo mimo przykázanye Páńfkye nyedomyłłali/ widząc co fye około nich dżyáło/ iż byli nędzni á nye vmyeyętni ludźye á rybitwi/ wnet zá tym pošyłanim píffe Yan S. Iż [*Jezus*] tchnął ná nye/ y rzekł im: Weźmićye ducha S. *KromRozm II* f4v. ~

»nad przykazanie« = *niezgodnie z przykazaniem, inaczej niż jest nakazane* (1):

~ *Wyrażenie:* »nad boskie przykazanie« (1): Bo to trudny wezeł nanie [*księży*] Czo nad Bosfkye przikazanie Greffnem częgo dopułczaiya Chocz jem wiele zato daja *RejKup* z5v. ~

W przen (11) :

Wyrażenie: »droga(-i), ścieżka(-i) przykazania; ku przykazaniu droga« = *via mandatorum Vulg, Modrz; semita mandatorum Vulg; via praeceptorum Modrz* (8:2;1): *WróbŻołt* 118/32, 35; Bo s tąd żadnego zhánbyenya nigdy mieć nie mogę/ Gdy ku przykázany twemu poznam práwą drogę *LubPs* aa4v; Y ná tom fie práwye vdał nędznik vbogi/ Abych z wiernym sercem łfukał tey prawdziwey drogi Przykázania Pánie twęgo *LubPs* aa6, aa5; Gośćiniec iestći drogá dziefięciorgá przykázania boże⁸⁰/ ktorey fie záwždy małz dzierzeć aż do łmierći *HistRzym* 60v; ale iż [*król Saul*] drogę

Przykazania Bożego opuśczał/ przetoż był y od Bogá odrzucony *ModrzBaz* 23v; prowadz mię [aniele]/ profzę/ ściefzkami przykazania Bożego *LatHar* 47. Cf »chodzić drogami przykazania«, »strzec drog przykazania«.

β. *Prawa nadane przez Boga siłom natury (4)* : Vmocnił ie [Bóg niebios, słońce, księżyc itp.] na wieki wieczne/ włożył im przykazanie ktore nie przeminie. *WróbŻółt* 148/6.

Zwroty: »pełnić przykazanie« (1): Cwalcie [!] pana boga z żemie [!] wy śmokowie y wody głębokie. [...] Ogień/ grad/ śnieg/ lod/ wiatrowie burzące/ [...] Ktore wżytki rzeczy pełnią przykazanie iego. *WróbŻółt* 148/8.

»założyć [komu] przykazanie« (1): Bowiem on [Bóg] ná wyeki wyecznye ná to was [słońce, gwiazdy itd.] poftáwił/ Aby ták w tym nędznym ludziom moc swoyę obyáwił Záłożył wam przykazánye abyfycy w niem trwały/ A nigdy s kreftu swoyego yuż nye shtëpowály. *LubPs* ff3v.

Wyrażenie przyimkowe: »z przykazania« (1): Iuż ták niebo powinne z iego przykazania/ By nie miało pokoiu/ ni żadnego śtania. *RejWiz* 148v.

b. *Ustawy, nakazy, przepisy stanowione przez człowieka na mocy autorytetu lub władzy (59)* : Thedy przyftąpiwłfyy Pháryzeuśfowie pytáli go. Godzili sie mężowi żonę opuścić? kuffąc go. A on odpowiadáiąc/ rzekł im: Co wam przykazał Moizefz? Oni mu rzekli: Moizefz dopuścił list rozwodny piśać/ y opuścić. Odpowiadáiąc im tedy Iezus/ rzekł: Dla zátwardziáłości śercá wállego nápiśał wam tho przykazanie. *Leop Mar* 10/5; *LatHar* 119, 121; Stąd widzimy wielką władzą kościoła Bożego y Seymow duchownych/ ktore mogą roskazać y śtánowić dekrety ták wieczne/ iáko y docześne/ wedle czáfu y potrzeby/ y różności narodow/ bez żadnego wyráźnego piśmá: y przykazaniem śwym wczynić áby fię to więcey niegodziło/ co przed tym wolno było. *WujNT* 462, 463 [2 r.].

przykazanie o czym (2): *WujJud* 190; Przykazania docześne Apośtolfkie o wótrzymawániu fię ode krwie y od dawionych rzeczy [tj. zabijanych zwierząt]. *WujNT* Bbbbbbb3.

Ze zdaniem przydawkowym (1): Widziśf że tu Sokrátés [historyk bizantyjski] o tym tylko powiáda że niemáśf przykazania/ ktorych potraw pożywáć nie máią/ okrom mięśá rozumiey. *WujJud* 196.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym dotyczącym jednego z przykazań kościelnych (2): W czwartym przykazaniu Kościelnym Káplán włáwny/ Biskup ábo pleban twoy fię rozumie. *LatHar* 125, 120.

W połączeniach szeregowych (3): A ták to śwowoleńftwo/ yedności koścyoła S. śzkodliwe/ chćyał Cefarz on dobry wftáwá álbo przykazánim á ediktem swoim powścyágnąć. *KromRozm III* P2; *Vcząc náuk y wftaw ludzkich* [*Matth* 15/9].) Tymi śłowy nieodrzucać P. Chríftus áni gáni świątych y pobożnych náuk/ wftaw/ przykazań/ trádiciy/ ceremoniy y obrzędow kościelnych: zwłáźczá od Apośtołow/ ábo od Apośtolfkich mężow podánych *WujNT* 63, 151.

W charakterystycznych połączeniach: przykazania(-e) apostołskie (apostołow) (7), dyjabelskie, ludzkie, ojca, starszych (starcow) (4); przykazanie(-a) docześne (2); przykazanie o poście; przykazań uczyć; napisać przykazanie; w przykazaniach się kochać.

Zwroty: »przykazanie dać« (1): Gdźyeż nápiśano/ yákye przykazányá Páweł dał Korynthczykom/ o ktorych śpomina w piwśłym listy do nich piśśąc. *KromRozm II* g2v.

»przykazania dzierżeć, trzymać« (1:1): [św. Paweł w Pierwszym Liście do Koryntian pisze:] Chwałę was bracia/ iż mye wewłfem pámyętaćye: á yákom wam podał przykazánia [!] moye dzyerzyće [praecepta mea tenetis Vulg 1.Cor 11/12]. *KromRozm II* g2v [przekład tego samego tekstu] *ReszPrz* 95.

»przykazanie przestąpić, łamać« (3:2): *KrowObr* 234v; Tedy Tytus Cefarz iákoż był zwykł/ posłał polly ku obrázowi/ áby fie dowiedzieli od niego byli by ktho/ kthoryby przykazanie iego [tj. prawo nakazujące, aby dzień narodzin pierworodnego syna cesarskiego był przez wszystkich święcony] przestąpił. *HistRzym* 49; Lecż dżiśia/ gdy będziefz iadł mięfo gdy go ieść zákazano/ przykazanie łamiefz/ y drugiego gorfzyfz. *WujJud* 198, 198; A ten który przykazanie nálfé [tj. ustawę o wolnym przejeździe przez rzeki] przestąpił [transgressorem JanStat 1098]/ przez żadnéy zwłóki ná piérfwym roku winą/ którą siedmnádziefstą zową/ przez Stároftę mieyfca niech będzie karan. *SarnStat* 918.

»strzec przykazań« (1):A Páweł przyiawfzy Sylę wyfzedł oddány łáfcie Bożey od bráciey. Y fchodził Syryą y Kilikią zmacniáiąc zbory (marg) Roskazuiąc ftrzec przykazań Apoftolskich y ftárcow. (-). *BudNT Act* 15/41.

»przykazanie wypełniać« (1): Ktorzy ták czynią [tj. wystrzegają się jednych pokarmów, a najadają się do syta innych]/ áczkolwiek przykazanie o Poście wypełniáią/ y prawdziwie polfzczą/ iednák przed się obzárftwem grzelzą. *WujJud* 190.

»przykazania(-e) (za)chować (a. schować); przykazanie ma być zachowane« = *praecepta recondere Vulg, PolAnt; praecepta observare HistAl; conservare a. custodire praecepta Vulg* [szyk zmienny] (9:1): Słyżąc to [że Żydzi odmawiają udzielenia pomocy przy zdobywaniu Tyru] Alexander rozgniewał fie bárzo na Kxiążę Zydowskie y mowił/ Tákową pomftę wczynię nád Zydy iż będą rozeznować czyie przykazanie máią chować *HistAl* B8; *KromRozm III* F3v; *Leop Prov* 6/20, 7/1; *BielKron* 258; *BudBib Prov* 7/1; *LatHar* 120; Przykazanie Apoftolkie ma być záchowane. Dzie:15.41.y 16.4. *WujNT* Bbbbbb3, *Act* 15/40[41], s. 513.

Wyrażenie: »przykazanie(-a) kościelne, Kościoła« (4:1): Nauká o przykazaniu Kościelnym. NAucz fię/ Chrześcijáninie práwowierny/ o tym przykazaniu tych rzeczy. Naprzod iż okrom mándatow Bofkich/ podległes y Kościelnemu posłufzeńftwu *LatHar* 119, 125; *WujNT* 63. Cf Wyrażenia przyimkowe.

Szeregi: »dekrety i przykazania« (1): [św. Paweł] Náwiedzáiąc wierne w Syryey y w Cilicyey/ rofkázuie im/ áby dekrety y przykazania Apoftolow y ftárfzych záchowali. *WujNT* 513.

»prawo i przykazanie« (1): uftawcza wfzytkych praw cefarz albo krol moze uyyącz fpraua kogo chce a lám nyepouynen prauu uftanouonymu prezen y przykazany [!] *PatKaz II* 66v.

»przykazania a rozkazanie« (1): Záchoway fynu moy przykazania oycá twego/ á nieopulfczay rofkázania máthki twoiey [praecepta patris tui et ... legem matris tuae]. *Leop Prov* 6/20.

»słowa a przykazania« = *sermones et praecepta Vulg, PolAnt* (2): SYnu moy ftrzeż słow moich/ á przykazania moie zchoway sobie. *Leop Prov* 7/1; *BudBib Prov* 7/1.

»przykazanie(-a) i ustawa(-y)« (2): [Skanderbeg mówił do syna:] Thyć fá moy miły fynu przykazania y vftawy/ ktorych mię też moy miły oćiec wczył nie omylny Miftrz/ w ktorychemfie záváždy kochał/ y miałem ich pożytek záváždy/ przeto cie vpominam áby ie y ty záchował/ iákom ie ia też záchował profzę y vpominam. *BielKron* 258; *WujJud* 193v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. podług) przykazania« = *iuxta praeceptum Vulg* (2): A książęta Lewitow/ [...] áby chwalili y wyznawali [tj. *pełnili obrzędy religijne*] podług przykazania Dawidá mężá Bożego/ á żeby zachowywali porządek ieden po drugim. *Leop 2.Esdr 12/24.*

~ *Wyrażenie:* »wedle przykazania Kościoła« (1): Ktoby tego przal/ że wżycy w obec/ y káždy z obobná wierny chrześcíanin oboiey płci gdy do rozumu przydzie/ winien iest ná káždy przynamniey ná Wielkęnoc te⁸⁰ Sákrámentu pożywać/ wedle prikazania świętej mátki náfzej Kościoła/ ten przeklęty niech będzie. *WujJud 264v.* ~

»z przykazania« (1):

~ *Wyrażenie:* »z przykazania kościelnego« (1): Byłci też w Grecyi Aerijs przed dwymánafcye let lat/ Lucyfer/ Vigilantius/ Yowinianus we Włoffech y we Fráncyi z ktorymi w nyektorych ártykulech Luter fye zgadza: Yáko/ [...] iż zá vmárle nyemamy fye modlic/ iż nye trzeba z przykazánya kołcyelnego pościć áni frzody/ áni pyátku/ áni czterdzyefci dni przed wyełką nocą/ áni żadnego inego poftu *KromRozm I F2v.* ~

[Cf też **a.α.ββ.** *WujNT 710.*]

α. sg w funkcji pl w znaczeniu ogólu praw (20) : A on [Jezus] odpowiedaiąc powiedziál im [faryzeuszom] Dobrze prorokowál Ifajáz o wás obłudnych ludziach iako napisáno iest/ Ten lud tci mię wargami. Leć ferce ich daleko się odłtrzelá odemnie/ aleć mię próżno chfála/ vcząc nauk przykazania ludzkiego *MurzNT Mar 7/7; CzechEp 117; WujNT Mar 7/7, s. 151.*

W charakterystycznych połączeniach: przykazanie biskupow, ludzkie (6).

Zwroty: »za przykazanie chować« (1): W tych rzeczách/ o kthorych Piłmo Boże nic pewnego nie ftánowi/ Zwyczaj ludu Bożego/ álbo wítawy przodkow náfzych/ zá przykazanie chować mamy. *WujJud 195v.*

»gardzić przykazaniem« (1): Kto gárdzi kościołem y porządneimi páłterzami iego/ y náuką ich ábo przykazaniem: ten nie mniefy grzełzy/ iáko gdyby fámeego Bogá przykazania wzgárdził. *WujNT 710.*

»gwałcić przykazanie« (1): Lecź ten kto tych rzeczy [tj. *pokarmów*] vżywa gdy ich vżywać nie ma/ to iest poście [tj. *w czasie postu*]/ we dni od kościoła [...] náznáczone; ten źle vżywa y grzełzy/ że ich z niepoftużeniłtwem y ze wzgárdą kościelną/ y z pogorłzeniem wiele ludzi vżywa/ ktorych do tego fwy^m przykádem przywodzi/ áby takiefy oni gwałčili kościelne przykazanie *WujJud 197.*

»przykazanie odrzucać« (1): Iefli przeto przykazanie kościelne odrzucać chcecie/ bárzo błádzicie *WujJud 74v.*

»przykazanie przestápić« (1): á ná konyec gđzye mu [*Kościołowi*] tego włfytkego [tj. *ustaw i przepisów zawartych w Piłmie św. lub podanych przez apostołów*] nyeftawa nye tylko w łpofoł rády/ ále y przykazánya/ ktorego fye nikomu przestápić nyegodzi ná nas bądź włfytke/ bądź też czelć nyektora/ co mu fye zda wítawic może: y owłfem y ápoftołfkye y páńfkye wítawy [...] wedle potrzeby odmyenić może. *KromRozm II y2.*

»przykazania słuchać« (3): Byłci y przed cztermi fty lat kácerze [...]. Ktorzy [...] przykazánya biskupow nyeflucháli/ powyedáyąc iż grzełni fá biskupi y káplani *KromRozm I F2v; KrowObr 8;* á kto okrom piłmá nic inłzego niechce słuchać áni przyimowác/ ten łie fámeego Piłmá przy/ ktore Kościołowi władzą y zwierzchność dáie/ ábychmy iego wykłádu y przykazania słucháli. *WujJud 34.*

»przykazania strzec« (2): iż Papież [...] przywłaſtzył y piſze ſobie/ ten Tytuł/ álbo przezwiłko. *Seruus feruorum Dei*, to ieſt/ flugá nád flugámi Bożymi [...] I co to ieſt zá flugá takowy nád flugámi/ ktoremu wſzyſcy inni flużą y iego przykazania łtrzegá? *KrowObr* 6v, 8.

Wyrażenie: »przykazanie kościelne« [szyk 4:2] (6): *WujJud* 74v, 197; Niechayże to żadnemu táyno nie będzie/ iż áczkolwiek niektorzy Theologowie/ mándat y rofkazanie o dzieſięćinách kładá miedzy przykazaniem kościelnym: wſzákoż włáfniey ieſt przyrodzone y Bołkie/ niźli kościelne. *LatHar* 127. *Cf Zestawienie*. [*Cf też a.α.ββ.* »przykazanie boże« *WujJud* 76, 101v, *LatHar* 112.]

Zestawienie: »pięcioro przykazanie« [w tym: kościelne (3)] (4): Częłto łię łpowiádájącemu/ á ſmiertelnych grzechow/ dzieſięćorgu przykazaniu Bożemu/ y pięćorgu Kościelnemu przeciwnych/ z pilnoſcią łię łtrzegáćemu/ dobrze mieć oko ná to/ w czym nawięcey łumnienie łwe rozłtrząłáć/ y z czego naczęſciey łię P. Bogu przed Káplánem winnym dáwáć ma. *LatHar* 133; Kościelne pięćoro przykazanie z wykłádem. *LatHar* Aaa7, 119, 120 *marg.*

Szeregi: »nauka(-i) abo (i) przykazanie« (2): [*Chrystus mówi*:] Dobrzeć o was powiedziáł przed tym Ezáiałz Prorok. Przybliżami łie ten lud wſty łwoimi/ y ćci mię wárgámi/ ále ferce ich ieſt dáleko odemnie. Ale prozno mię chwálá vtząc náuk/ y przykazania ludzkiego. *KrowObr* 235v; *WujNT* 710.

»przykazanie albo prawo« (1): Wtym dwon [!] przykazaniu/ dziewiatym y dziełátim/ vkazuie pan Bog rołnoſć przikazania łwego od przikazania łuczkiego albo prawa łwieckiego *SeklKat* Nv.

»ustawy i przykazanie« (2): Moželz ty wſty Papieżá przed ludzmi nie zwáć Bogiem/ ale to iáwnie okázuiełz skutkiem/ iż ty Papieżá zá Bogá chwálilz y małz/ gdy wftaw y przykazania iego więcey łtrzeželz y łluchałz/ á niłłi wftaw y przykazania Bożego? *KrowObr* 8.

3. Przekazanie, przeznaczenie, przydzielenie w sensie prawnym (1) : Dicatio, ipse dicandi actus, Przywłaſzczenie/ Przykazanie. *Mącz* 85b.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (8)* : Edictum, przikazanye *BartBydg* 46; Praeceptum, Przikazanie/ Náuká. *Mącz* 36d, 36d; Gebot. Przykazanie. Mandatum. *Calag* 215a; Praeceptum, Mandatum, sive iussio – Przikazanie. *Calep* 830a.

Zwroty: »pod przykazanim działáć« (1): p(rae)ceptum) affirmativum facere, pod przikazanim dzyalacz *BartBydg* 121.

»zgardzić [czyje] przykazanie« (1): Negligere mandatum alicuius, Zgárdzić czyie przikazanie. *Mącz* 188a.

Wyrażenie przyimkowe: »pod przykazanim« (2):

~ *Szereg*: »pod przykazanim abo zakazanim« (1): (Praeceptorium) – valentibus etiam praeceptoriiis vel inhibitoriis, pod przikazanim abo zakazanim *BartBydg* 198. *Cf* »pod przykazanim działáć«. ~

Synonimy: **1.**, **2.** *mandat, poruczenie, poruczeństwo, prawo*; **1.a.** *polecenie, zlecenie*; **b.** *napomnienie, napominienie, napomnienie, nauka, poradzenie, przestroga, przestrzezenie, rada, upomnienie, zalecenie*; **2.** *dekret, postanowienie, prawidło, preceptum, słowo, uchwała, ustanowienie, ustawa, wola*; **ββ.** *świadectwo, usprawiedliwienie, zakon*; *zest.:* *dekalog*; **b.** *kanon, konstytucja, statut*; **3.** *przywłaſzczenie*.

Cf PRZYKAZ, PRZYKAZAĆ